

WWF

MAGYARORSZÁG

2018

EGYÜTT
AZ ŐSHONOS
ÉLŐVILÁGÉRT

MI NYÍLIK A KERTEMBEN? MIÉRT VESZÉLYESEK AZ ÖZÖNNÖVÉNYEK, ÉS HOGYAN VÉDEKEZHETÜNK ELLENÜK?

© Bérces Sándor

TURJÁNVIDÉK

AZ ALFÖLD REJTETT KINCSE

É KIADVÁNY A TURJÁNVIDÉK LIFE PÁLYÁZAT KERETÉBEN KÉSZÜLT. A PROJEKT AZ EURÓPAI UNIÓ TÁMOGATÁSÁNAK KÖSZÖNHETŐEN INDULHATOTT EL 2011-BEN, ÉS CÉLJA A TÁBORFALVAI LŐ- ÉS GYAKORLÓTÉREN, VALAMINT A DABASI TURJÁNOS TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEN A SZÁRAZ HOMOKI TERÜLETEK ÉS A NEDVESEBB, VIZENYŐS ÉLŐHELYEK VÉDELME ÉS HELYREÁLLÍTÁSA. A TURJÁNVIDÉK ELNEVEZÉSÉT ÉPPEEN AZ ILYEN VIZENYŐS, SÜPPEDÉKES, NEHEZEN JÁRHATÓ NÖVÉNYZETRŐL KAPTA, AMIT A NÉPNYELVBEN TURJÁNOSNAK NEVEZNEK.

A területen számtalan védett és fokozottan védett faj van jelen – mint például a homoki nőszirmo (*Iris arenaria*) és a magyar futrinka (*Carabus hungaricus*). Talán a legfontosabb a rákosi vipera (*Vipera ursinii rakosiensis*), Európa egyik legveszélyeztetettebb gerinces állata.

A Turjánvidék LIFE projekt együttműködő partnerei a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, a Honvédelmi Minisztérium Védelemgazdasági Hivatal, a Budapesti Erdőgazdaság Zrt. és a WWF Magyarország Alapítvány.

KÖSZÖNTŐ

Ablakunkon kinézve kedves, szívet melengető látványt nyújt zöldellő kertünk, színek széles skálájában pompázó virágágyásunk, szépséges díszfánk kerítést szegélyező sora. Mi is lehetne otthonosabb ennél a kis paradicsomnál, amit magunknak és családjainknak sok-sok munka árán teremtettünk! Hogy is lehetne ez a békés oázis kiindulópontja a természeti környezetünket veszélyeztető invázióknak? Sajnos kertjeinket, udvarainkat gyakran idegen, egzotikus növényekkel díszítjük, melyek közül néhány gyorsan és agresszíven terjedve kiszoríthatja honos vetélytársait. Ennek a kezdetben észrevétlen folyamatnak gyakran egy tájidegen, kerthatárt nem ismerő flóra az eredménye, amely „kiszabadulva” hatalmas területeken okozhatja az őshonos fajok eltűnését. Szerencsére azonban számtalan, szebbnél szebb, illatosabbnál illatosabb honos növényt tudunk ezen özönfajok helyett javasolni! Vadvirágok, színes cserjék és lombos fák sora

várja, hogy otthonunkat díszítse, anélkül, hogy a környező élővilágot veszélyeztetné. A WWF Magyarország 27 éve dolgozik hazánk páratlan természeti kincseinek megóvásáért. Több mint száz sikeres projekttel a hátunk mögött ma is közös, fenntartható jövőnk megteremtésén fáradozunk, amelyben az emberiség és a természet harmóniában él egymással. Meggyőződésünk, hogy ezt az egyensúlyt képesek vagyunk együtt kialakítani és fenntartani – ehhez azonban saját házuk táján kell kezdenünk a tanulást! Bízom benne, hogy kiadványunk segítségével lesz számos, honos növényekkel teli, színpompás kert és udvar kialakításában. Tarts velünk Te is, mondd nemet az inváziós fajokra, és segíts hazánk természeti értékeinek megtartásában! Kellemes kertészkedést kívánok!

Sipos Katalin
a WWF Magyarország igazgatója

TARTALOM

Bevezető.....	4
A Duna-Tisza közén legtöbb gondot okozó lágyszárú fajok.....	8
A Duna-Tisza közén legtöbb gondot okozó fászszerű fajok.....	18
További özönnövények, és a helyettük javasolt fajok.....	32
Jogi keretek.....	42
Felhasznált források és javasolt irodalom.....	43

IMPRESSZUM

Írta: Korda Márton, Csiszár Ágnes, Kun András **Szerkesztette:** Joó Zsófia, Kerpely Klára

Szakmai lektor: Baranyai Zsolt, Csóka Annamária, Kézdy Pál **Nyelvi lektor:** Viski Judit

Kiadja: WWF Magyarország 1141 Álmos vezér útja 69/A, www.wwf.hu, panda@wwf.hu **ISBN:** 978-963-8470-27-0

Grafikai tervezés: Walton Promotion **Nyomdai kivitelezés:** Adrab Kft. A kiadvány újrahasznosított papírra készült.

AZ ŐSHONOS TERMÉSZETI ÉRTÉKEINKET VESZÉLYEZTETŐ ÖZÖNNÖVÉNYEKRŐL

A cím láttán több kérdés is megfogalmazódhat bennünk: Hogyan fordulhat elő, hogy a természeti értékeinket bizonyos növények veszélyeztetik? Vajon ezek a növények nem a természet részei? Mit nevezünk özönnövényeknek, és miért?

MIK AZOK AZ ÖZÖNNÖVÉNYEK?

Egy terület élővilágát a természet folyamatai mellett az ember is sokféleképpen alakíthatja. Például úgy, hogy olyan növényeket ültet oda, melyek korábban nem fordultak elő, tehát ott nem őshonosak. Az ilyen növényeket idegenhonosoknak nevezzük. Az idegenhonos növények a legkülönbözőbb helyekről kerülhetnek hazánkba, így Európa más tájaitól Ázsián keresztül Észak- és Dél-Amerikáig bárhonnan, de olyanokat is ismerünk, melyek Afrikából származnak. Európában több mint 12 000 idegenhonos növény- és állatfaj fordul elő. Ezek döntő többsége nem okoz semmiféle problémát, azonban kb. 10%-uk újdonsült hazájában olyan kedvező életfeltételeket talál (sokszor kedvezőbbet annál, mint ahonnan érkezett), hogy terjedni kezd, és nagy területeket képes meghódítani. Az ilyen növények gyakran minden más növényfajt kiszorítanak maguk közül. Ezeket hívjuk inváziós növényfajoknak, vagy igen találó magyar kifejezéssel özönnövényeknek, mivel egyes területeket valósággal „előzönlenek”. Özönnövényeknek tehát azokat az idegenhonos növényfajokat nevezzük, melyek egy új élőhelyre kerülve folyamatosan terjeszkednek, és kiszorítják az őshonos fajokat.

MIÉRT ILYEN SIKERESEK AZ ÖZÖNNÖVÉNYEK?

Az özönnövénné vált idegenhonos növényfajoknak több olyan tulajdonságuk is van, melyek jelentős előnyhöz juttatják őket az őshonos fajokkal szemben. Ezek többsége arra vezethető vissza, hogy sokszor más körülmények között alakultak ki, és teljesen új, idegen elemként jelennek meg az őshonos fajok között. Ez gyakran azzal jár, hogy újdonsült hazájukban nincsenek se károsítók, se kórokozók, tehát nincsenek természetes ellenségeik, melyek korlátoznák a terjedésüket. A legtöbb inváziós faj esetében kimutatták, hogy a gyökereikből, lehullott lombjukból olyan anyagok oldódnak a talajba, melyek az őshonos fajok fejlődését gátolják. Mindezekhez jellemzően rendkívül sikeres szaporodási formák is társulnak (pl. sok magot hoznak, sarjakról, gyökérdarabokkal könnyen terjednek).

HOGY KERÜLNEK ÖZÖNNÖVÉNYEK EGY ADOTT TERÜLETRE?

Az idegenhonos növényfajokat a legtöbb esetben szándékosan hozzák az őshazájukból az új helyükre. Betelelhetik tudományos céllal botanikus kertekbe, vagy bekerülhetnek egy kiskertbe, ahová pl. egy nyaralás során megtetszett növényről gyűjtött magokat vet el a tulajdonos, de behurcolhatják véletlenül is. Az esetek túlnyomó többségében azonban a betelepítés valamilyen gazdasági megfontolásból történik. Az újonnan behozott fajtól pl. nagyobb mennyiségű, vagy jobb minőségű faanyagot remélnak az erdészek, vagy látványosabb, érdekesebb dísznövényt a kertészek, esetleg jobb mézhozamot a méhészek, vagy egy új haszonnövényt a mezőgazdászok. Az esetek döntő többségében, amikor behoznak egy idegenhonos fajt, arról általában nem tudni, hogy invázióssá fog-e válni. Éppen ezért kell nagyon óvatossá lenni, és inkább elkerülni az itthon még ismeretlen növények behozatalát és ültetését például a saját kertünkbe.

© Korda Márton

© Korda Márton

© Korda Márton

© Korda Márton

Fajgazdag homoki gyepek a selymekóró inváziója előtt (balra) és után (jobbra)

© Szekeres Zoltán

© Schmidt Dávid

© Halpenn Balint

© Csizsár Ágnes

Fajgazdag nedves gyepek az aranyvessző inváziója előtt (balra) és után (jobbra)

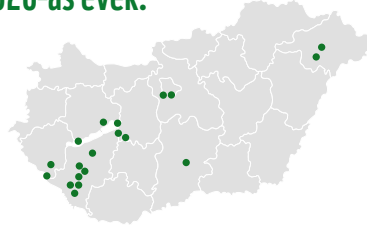
Ha egy özönnövény egy kontinensre vagy országba bejutott, akkor megkezdődik terjedését, újabb és újabb területeket meghódítva. Így előfordul, hogy minden emberi segítség nélkül egyszer csak megjelenik olyan területeken is, ahol addig nem fordult elő.

MIÉRT JELENT EZ PROBLÉMÁT?

Joggal merülhet fel a kérdés: miért baj ez? A válasz egyszerű: azért, mert az ilyen növények betolakodnak az őshonosok közé, sőt, gyakran teljesen elfoglalják azok területét, és megszüntetik sok-sok őshonos növény- és állatfaj élőhelyét. Így fordulhat elő, hogy az egyik réten száz és száz különböző virág pompájában gyönyörködhetünk, míg máshol, amíg a szem ellát, csak egyetlen növény fordul elő. Mindez tehát azt jelenti, hogy az özönnövények az őshonos természeti értékeink megritkulását vagy akár teljes eltűnését is okozhatják! Ez végül oda vezet, hogy a hazánk tájaira jellemző változatos élővilágot veszítjük el, s ezzel a biológiai sokféleség is tovább csökken. Az inváziós növényfajok jelenléte számos további, igen szerteágazó problémát eredményezhet. Több fajuk egészségügyi kockázatot jelent, betegséget okoz. Ezek közül a legismertebb az Észak-Amerikából származó parlagfű által okozott pollenallergia, mely Magyarországon már minden ötödik embert érint. Meg kell említenünk az igen súlyos bőrirritációt okozó medvetalp-fajokat is, melyek érintése égési sérülésekre emlékeztető hólyagos sebeket okoz, de szembe kerülve akár vaksághoz is vezethet! Több özönnövény-faj gyomnövényként viselkedik, és a természetű növények között, az erdőkben, szántókon és kertekben akár tömegesen is megjelenhet. Ezek ellen gyakran igen költséges a védekezés. Számos özönfaj igen szélsőséges helyeken is képes megjelenni, így pl. a bálványfa (vagy tévesen használt nevén ecetfa) járdák, házfalak repedéseiben is megnő, ahol gyökereivel tetemes műszaki károkat okozhat. Egyes inváziós fajok ártereken való tömeges megjelenése növeli az árvízi kockázatot. A probléma súlyosságát jól mutatja, hogy az Európai Unióban az özönnövények elleni védekezés évi 12 milliárd eurót emészt fel, és ez az összeg folyamatosan növekszik.

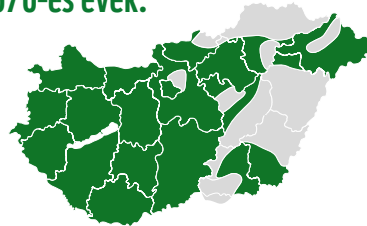
A PARLAGFŰ INVÁZIÓJA MAGYARORSZÁGON

1920-as évek:

Forrás: CSONTOS P., VITALOS M., BARINA Z., KISS L. (2010): Eddig feldolgozatlan herbáriumi adatok újraértelmezik a parlagfű felbukkanását és korai terjedését a Kárpát-Pannon térségben

1970-es évek:

Forrás: BÉRES I. és HUNYADI K. (1991): Az *Ambrosia elatior* elterjedése Magyarországon

2010-es évek:

Forrás: BARTHA D., KIRÁLY G., SCHMIDT D., TIBORCZ V., BARINA Z., CSIKY J., JAKAB G., LESKU B., SCHMOTZER A., VIDÉKI R., VOJTKÓ A., ZÓLYOMI SZ. (2015): Magyarország edényes növényfajainak elterjedési atlasza

Az inváziós parti szőlő mindent elborító, áthatolhatatlan szövedéke ártéren

HOGYAN VÉDEKEZHETÜNK ELLENÜK MI?

Az élet szinte minden problémájára igaz: legjobb, ha megelőzzük! Nincs ez másképpen az özönnövények esetében sem. A legokosabban akkor cselekszünk, ha nem ültetünk ilyen fajokat. Így megakadályozhatjuk, hogy kertünkben kiszabadulva kárt okozzanak hazánk gyönyörű és páratlan természeti értékeiben. Ha a területünkön megjelenik ilyen faj, akkor mihamarabb lépünk fel ellene! Ha az özönnövény feltűnését időben észleljük, a kivágás, a kiásás vagy a kaszálás általában segít, de ha már túl nagy állománya alakult ki, akkor gyakran csak vegyszerrel lehet ellene sikeresen fellépni. Az ilyen beavatkozások azonban nagy körültekintést és szakértelmet kívánnak, így ezt bízunk inkább növényvédelmi szakemberrel!

Kiadványunkból a Duna–Tisza közti Homokhátságon előforduló legveszélyesebb özönnövényeket ismerhetik meg. Bemutatjuk, hogy melyik milyen problémát okoz, és hogy milyen módon védekezhetünk ellenük. Javaslatot teszünk arra is, hogy kertünkben, parkjainkban milyen hasonló termőhelyi igényű és szépségű veszélytelen fajokkal helyettesíthetjük ezeket a veszélyes növényeket.

KÖZÖNSÉGES SELYEMKÓRÓ

Asclepias syriaca

Népi neve: vaddohány, selyemfű, tejelőkóró, papagájvirág

HOGYAN KERÜLT MAGYARORSZÁGRA?

Az észak-amerikai eredetű selyemkórót hazánkban az 1800-as évek végétől intenzíven termesztették. Sokféle módon próbálták hasznosítani: virágából szörpöt, bort, rostjaiból papírt, tapétát, tejnedvéből gumit, magszőreiből selymet készítettek, hajtását „spárgaként” fogyasztották. Mivel gyakorlati haszna egyedül mézélő növényként igazolódott be, ezért termesztésével az 1900-as évek közepén felhagytak.

JELLEMZŐI

Akár másfél méteresre is megnövő, fehér tejnedvet tartalmazó, robusztus lágyszárú. A növény minden része mérgező. Elliptikus levelei kissé emlékeztetnek a dohányéra. virágai világos hússzínűek, soktagú, gömb alakú virágzatban nyílnak. Termése felnyílás előtt papagájra hasonlít, felnyílás után sok, hosszú repítőszőrös barna magot enged szabadon, melyeket a szél messzire szállít.

MIÉRT VESZÉLYES?

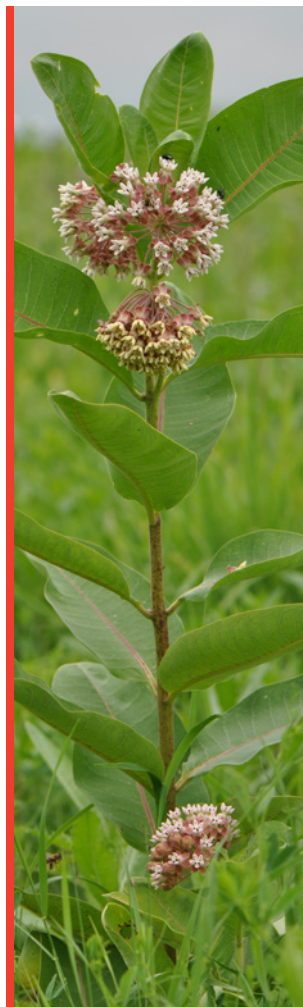
A szél által terjesztett magjai és számtalan hajtást képző gyökerei segítségével gyors terjedésnek indult. Napjainkban különösen a laza talajú, száraz területeken jelenik meg

tömegesen, de a nedves ártéri élőhelyeken ugyancsak terjed. Az utóbbi időkben szántóföldi gyomként is egyre jelentősebb. Gazdasági károkozása mellett igen jelentős a természetvédelmi kár is, mert az őshonos növényfajokat kiszorítja. Virágzásakor a méheket elvonhatja a napraforgó megporzásától.

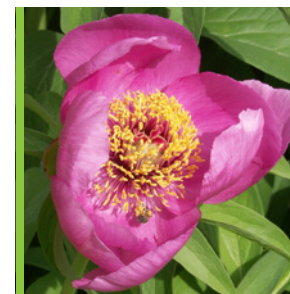
HOGYAN VÉDEKEZHETÜNK ELLENÉ?

Szándékosan semmiképp ne ültessük! A virágok letörésével a magszórást megakadályozhatjuk, de visszaszorítása kaszálással, legeltetéssel, kihúzással lehetetlen, mivel gyökereiről rendkívül jól regenerálódik, sőt továbbterjed. Ha a területünkön csak néhány tő fordul elő, akkor a gyökereinek maradéktalan kiásásával kiirtható. Jelenlegi tapasztalataink szerint nagyobb állományainak irtása csak vegyszeres úton valósítható meg, permetezéssel vagy a növények lekenésével. Ezek az eljárások nagy körültekintést és szakértelmet kívánnak, így legjobb, ha ezt növényvédelmi szakemberre bizzuk!

HA A TERÜLETÜNKÖN CSAK NÉHÁNY TŐ FORDUL ELŐ, AKKOR A GYÖKEREINEK MARADÉKTALAN KIÁSÁSÁVAL KIIRTHATÓ

© Korda Márton

© Vidéki Róbert

HELYETTE JAVASOLT FAJOK:

KERTI BAZSARÓZSA

Paeonia officinalis

JELLEMZŐI

Dél- és Közép-Európában honos, erőteljes növekedésű, 50–80 cm magas évelő. Hazánkban, a Mecsekben is él. Mivel fokozottan védett növényfaj, ezért csak kertészetekből, kertekből szabad beszerezni fajtáit. Gyökörtörze és gyökerei húsosak, répaszerűen vastagodottak. Levelei keskeny elliptikusak vagy lándzsásak, hasogatottak vagy osztottak. Virágai pirosak, nagyok, 9–13 cm szélesek, zömmel május első felében nyílnak. Régi parasztkerti növény, számos változattal rendelkezik, a világos rózsaszín és a sötétvörös közötti árnyalatok mindegyike előfordul, és vannak fehér virágú fajtái is. A diszkrét, de csodálatos illatú virágok lehetnek egyszerűek vagy teltek.

ALKALMAZÁSA

Tág tűrésű: a teljes napsütést is elviseli, de az árnyékot is tűri. Rendkívül dekoratív évelőnk, amely vágott virágnak is kiválóan alkalmas. Gyakran ültetett rokonfaja a halvány bazsarózsa (*Paeonia lactiflora*), amely valamivel nagyobb termetű, virágai halványabbak vagy fehéresek, illatosak. Később nyílik, virágzása akár június végéig is eltarthat.

RENDKÍVÜL DEKORATÍV ÉVELŐNK, AMELY VÁGOTT VIRÁGNAK IS KIVÁLÓAN ALKALMAS

© Shutterstock.com - Argentinarius

KRIZANTÉM

Chrysanthemum x hortorum

JELLEMZŐI

Számos hibrid eredetű fajta gyűjtőneve. A növény termetét, a virág méretét, színét és formáját tekintve igen változatos csoport. Magasságuk 25–100 cm. Leveleik tojásdadok, öblösen hasadtak, a levélszeletek szélesek, tojásdadok.

ALKALMAZÁSA

A virágok színskálája a fehér, a sárga, a rózsaszín, a piros, a lila és a vörösbarna legkülönbözőbb árnyalatait öleli fel. Virágzása augusztustól a fagyokig tart. Könnyen szaporítható tőosztással és dugványozással. Alkalmas évelő virágágyásokba, erkélyládákba ültetésre, és mint nagy virágtömeget adó vágott virág is ismert és keresett. Ha június elején a hajtások végét visszacsipjük, akkor szárai bokrosodnak, és több virágot fejlesztenek. Viszonylag tág tűrésű, öntözés nélkül is termeszhető növény, de a jó minőségű, tápdús talajt és az öntözést meghálálja.

ALKALMAS ÉVELŐ VIRÁGÁGYÁSOKBA, ERKÉLYLÁDÁKBA ÜLTETÉSRE, ÉS MINT NAGY VIRÁGTÖMEGET ADÓ VÁGOTT VIRÁG IS ISMERT ÉS KERESETT

ÉSZAK-AMERIKAI KISVIRÁGÚ ŐSZIRÓZSÁK

Aster × salignus, A. lanceolatus, A. tradescantii

HOGYAN KERÜLTEK MAGYARORSZÁGRA?

Észak-Amerikából és Kanadából számos őszi-rózsafajt hoztak be Európába dísznövényként. Egyes fajaik Magyarországon már az 1700-as években megjelentek. Egymással gyakran kereszteződnek, ezért nagyon változatosak. A kertekből kiszökve és elvadulva főként vízparti élőhelyeken telepednek meg, patakok, folyók mentén, ártereken összefüggő állományt alkothatnak. Mivel dekoratívak és viszonylag igénytelenek, ma is ültetik őket kertekben, temetőekben.

JELLEMZŐIK

Az észak-amerikai őszi-rózsák csoportjába több hasonló megjelenésű fajt sorolunk. Magasságuk 50–150 cm közötti, leveleik lándzsásak, fűrészes vagy ép szélűek. Mindegyik faj tarackos, tarackjaik segítségével sűrű, elegyetlen állományokat alkothatnak. Gyökérzetük sekély. Fészekvirágzataik a gazdagon elágazó szár végén sokadmagukkal nyílnak, fehér vagy lila színűek, közepen sárgák. Egyes fajaik már júliustól nyílnak, de többségüknél a virágzás

főként a szeptembertől novemberig terjedő időszakra esik. Termésük apró, de nagy mennyiségben terem.

MIÉRT VESZÉLYESEK?

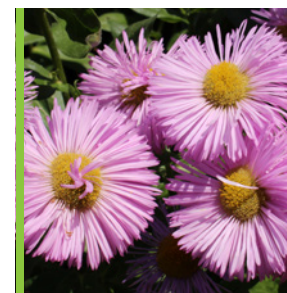
Az észak-amerikai őszi-rózsák előfordulnak ligeterdőkben, vízfolyások és utak mentén, felhagyott területeken, bolygatott és természetes élőhelyeken is. Ártereken, ligeterdőkben megjelenő összefüggő állományaik akadályozzák a fák újulatának megjelenését, az őshonos fajok visszaszorulását okozhatják, és jelentősen megváltoztatják az eredeti élőhely szerkezetét.

HOGYAN VÉDEKEZHETÜNK ELLENÜK?

Bár szép növények, ne ültessük a kertünkbe, hiszen onnan kiszökve könnyen megtelepedhetnek a környéken. Visszaszorításuk főként vegyszermentesen, kaszállással történik. Fontos, hogy a kaszálásra a magérlelés előtt kerüljön sor! Évente kétszer (nyár elején és ősszel) végzett kaszálással az állományok jól visszaszoríthatók. Ha a területünkön csak kisebb foltokban fordulnak elő, akkor húzzuk ki gyökerestül, vagy ássuk ki!

© Schmidt David

© Shutterstock.com - Riki Media

VÁGOTT VIRÁGNAK IS
ALKALMAS, NYÁR VÉGI
CSOKROK DÍSZE

HELYETTE JAVASOLT FAJOK:

KERTI KÜLLŐROJT

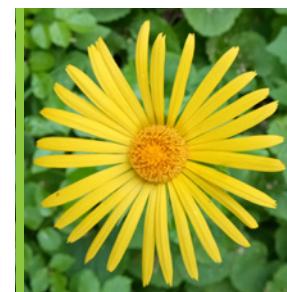
Erigeron hibridek

JELLEMZŐI

Az őszi-rózsákkal könnyen összetéveszthető növények, de megkülönbözteti őket, hogy fészkes virágzataikban a nyelves virágok („szirmok”) több sorban állnak, és fészkepikkelyeik rojtosak. A kerti küllőrojt fajtái 50–80 cm magas, felálló szárú, lándzsás levelű évelő növények. Júniustól augusztusig virágznak. Virágzatuk laza, sátorozó, a fészkek lehetnek egyszerűek, félig vagy egészen teltek. A virágok színe változatos, többnyire különböző árnyalatú liláskék, de léteznek sötétpiros, rózsaszín és fehér virágú fajták is.

ALKALMAZÁSA

Szaporítható nyár végén tőosztással vagy tavaszi zölddugványozással. Kiváló választás évelőágyba. Nagy virágtömeget képez, ezért színfolt létrehozására különösen alkalmas. Fényigényes, az árnyéket nem kedveli. Vízigénye közepes: túri a szárazságot, de az időnkénti öntözést bőséges virágzással hálálja meg. Vágott virágnak is alkalmas, nyár végi csokrok díszé.

© Cserevénka Judit

MIVEL SZÉP ÉS TARTÓS,
ÉVELŐÁGYI ÉS VÁGOTT
VIRÁGNAK IS KIVÁLÓ

KAUKÁZUSI ZERGEVIRÁG

Doronicum orientale

JELLEMZŐI

Hazája Délkelet-Európa, Kis-Ázsia és a Kaukázus. Hazánkban a Dunántúl középső részén és a Mecsekben is előfordul. Védett növényfaj, ezért csak kertészetekből, kertekből szabad beszerezni. Virágszárai 30–50 cm magasak, az alsó tölevelei mélyen szíves vállúak, kerekdedek. Májustól nyíló fészekvirágzatai a száruk csúcsán állnak, 5–8 cm átmérőjűek, ragyogó sárgák.

ALKALMAZÁSA

Tőosztással (nyáron, a behűződés után) és magvetéssel (tavasszal) egyaránt szaporítható. A tápdús, középkötött talajokat kedveli, és szárazság idején érdemes öntözni. Ragyogó virágsszíne, nagy díszértéke mellett előnye, hogy a félárnyéket is elviseli, és még az árnyékos sziklakertekben is megállja a helyét. Mivel szép és tartós, évelőágyi és vágott virágnak is kiváló.

CSEH, ILLETVE JAPÁN ÓRIÁSKESERŰFŰ

Fallopia × bohemica, Fallopia japonica

Népi neve: japánkeserűfű

HOGYAN KERÜLTEK MAGYARORSZÁGRA?

Az ázsiai eredetű japán óriáskeserűfű és szahalini óriáskeserűfű az 1800-as években dísznövényként kerültek Európába. E fajok kereszteződésével alakult ki hibridjük, a cseh óriáskeserűfű, mely onnan kapta a nevét, hogy Csehországban fedezték fel. A szahalini óriáskeserűfű kivadulása nagyon ritka, leginkább csak botanikus kertekben találkozhatunk vele.

Dísznövényként hazánkban a cseh és a japán óriáskeserűfűvet ültetik, mindkettő kivadulhat, de a japán óriáskeserűfű lényegesen ritkábban. Hazánkban főként a cseh óriáskeserűfűvel találkozhatunk, bolygatott élőhelyeken, patakok, folyók, csatornák mentén, erdőszéleken.

JELLEMZŐIK

Nagy termetű, akár 3 méteresre is megnövő évelő fajok, messzire kúszó gyöktörzssel. Hajtásuk belül üreges, épszélű leveleik tojásdadok, szórtan állnak. Apró virágaik fehér színűek, levélhórnálji virágzatokban, július közepétől októberig nyílnak. Termésük apró és szárnyas.

MIÉRT VESZÉLYESEK?

Az óriáskeserűfű-fajok gyöktörzsükkel behálózják a talajt, kiterjedt, elegyetlen állományt alkotva. Erősen árnyaló, sűrű állományaikból a kora tavaszi fajok kivételével minden növényfaj kiszorul.

Jelentősen megváltoztatják az eredeti növényzetet, a honos fászfűfű felújulását gátolják.

Akadályozzák a folyók megközelítését, árvízvédelmi berendezéseket károsíthatnak, szétrepeszthetik a járdát.

HOGYAN VÉDEKEZHETÜNK ELLENÜK?

Szándékosan ne ültessük! Visszaszorításuk nehéz, és hosszú időt vesz igénybe, mivel a gyöktörzsön található rügyeik segítségével gyorsan regenerálódnak. Kaszálásuk, visszavágásuk erőteljes sarkadzáshoz vezet, mely végső soron az állomány növekedését eredményezi.

Mivel vízparton élnek, vegyszeres kezelésük nehéz, és rendkívüli körülményt igényel. Legújabb tapasztalatok szerint a szárba injektált vegyszer segítségével visszاسzoríthatók, de ennek kivitelezését célszerű szakemberre bízni.

© Korda Márton

© Korda Márton

HAZÁNKBAN FŐKÉNT A CSEH ÓRIÁSKESERŰFŰVEL TALÁLKOZHATUNK, BOLYGATOTT ÉLŐHELYEKEN, PATAKOK, FOLYÓK, CSATORNÁK MENTÉN, ERDŐSZÉLEKEN

HELYETTE JAVASOLT FAJOK:

ILLATOS JEZSÁMEN

Philadelphus coronarius

JELLEMZŐI

Dél-Európától a Kaukázusig vadon is előfordul, a hazai kertekben évszázadok óta ültetett, 2–3 méteres magasságúra megnövő cserje. Dús virágzása, bódító illatú virágai miatt közkedvelt, sokan tévesen ezt a fajt nevezik jázminnak. Levelei tojásdadok, kihegyezettek, 5–8 cm hosszúak, sötétzöldek. Május-júniusban nyíló virágai fehérek, 4, ritkán 5 vagy többszirmúak. A méhek előszeretettel látogatják.

ALKALMAZÁSA

Fénykedvelő, tág tűrésű faj, az átlagos kerti körülmények között szépen díszlik, a közepes szárazságot is elviseli. Sűrű ágrendszerrel nevel és jól bírja a nyírást, ezért kiváló sövénycserje (ha erősen visszavágjuk, kevesebbet virágzik). Alkalmas cserjefoltok, tértartó kialakítására. A faiskolákban megvásárolhatjuk konténeres csemeteként, de könnyen szaporítható házikerti körülmények között is (fás dugványozással vagy tőosztással). Az óriáskeserűfű fehérlő virágtömegét tudja helyettesíteni.

KÁNYABANGITA

Viburnum opulus, népi neve: kányafa

JELLEMZŐI

Eurázsiai és észak-afrikai elterjedésű, 2–4 méteres cserje. Nálunk üde erdők szélein, ligeterdőkben és lápvidékek cserjéseiben él vadon. Levelei 3–5 karéjúak, őszi lombszínre vörös. Ragyogóan fehér virágai lapos, ernyőszerű virágzatban nyílnak május-júniusban. Az apró, belső virágokat szíromszerűen megnagyobbodott, igen mutatós meddő (termést nem fejlesztő) virágok veszik körül. Őszre kifejlődő húsos, élénkpiros színűekkel díszítő termései sokáig a bokron maradnak.

ALKALMAZÁSA

Kedveli a nedves termőhelyeket, de átlagos kerti körülmények között is szépen díszlik. Az árnyéket is tűri, bár ilyen helyen kevesebbet virágzik. Könnyen szaporítható magvetéssel és fás dugványozással. Jól ismert, igen dekoratív virágzatú változata a labdarózsa ('Roseum'), amelynek csak meddő virágai vannak, ezért termést nem hoz. Térelvlasztó-takaró szerepre kiváló.

© Korda Márton

SŰRŰ ÁGRENDSZERT NEVEL ÉS JÓL BÍRJA A NYÍRÁST, EZÉRT KIVÁLÓ SÖVÉNYCSEJJE

© Korda Márton

JÓL ISMERT, IGEN DEKORATÍV VIRÁGZATÚ VÁLTOZATA A LABDARÓZSA

AMERIKAI, ILLETVE KÍNAI ALKÖRMÖS

Phytolacca americana, Phytolacca esculenta

Népi neve: karmazsinbogyó, galambbogyó, tintabogyó, festőbogyó

HOGYAN KERÜLTEK MAGYARORSZÁGRA?

Az amerikai alkörmös Észak-Amerikában és Mexikóban őshonos. Európában az 1600-as évek közepétől ültetik, főként bortermő vidékeken, mert bogyóit bor és egyéb élelmiszerek színezésére használták. Hazánkban haszon- és dísznövényként is természetették, elvadulásáról már az 1800-as évek elejéről ismertek adatok. A kínai alkörmös hasonló céllal, de később került Magyarországra. A két faj közül az amerikai alkörmös elterjedtebb, főleg homokterületeken, parlagokon, kultúrerdőkben terjed. A kínai alkörmös kerti szökevényként többnyire települések környékén található meg.

JELLEMZŐIK

Mindkét faj nagy termetű, akár 2–2,5 méteres magasságot is elérő, elágazó szárú évelő. Az amerikai alkörmös hajtása gyakran vörös színű. Leveleik tojásdadok, szórta állnak. Fehér vagy rózsaszínes virágaik felálló fürtben nyílnak. Az amerikai alkörmös természetes fürtje csüngő, bogyói nem tagoltak; a kínai alkörmös termései felfelé álló fürtben helyezkednek el, és apró cikkekre tagolódnak.

MIÉRT VESZÉLYESEK?

Terméseiket a madarak, főként a rigók szívesen fogyasztják, így messzire terjesztik. Az amerikai alkörmös parlagokon, gyepeken, akácokban, erdei- és feketefenyvesekben megtelepedve az eredeti növényzet visszaszorulását okozhatja. Újabb természetesebb erdőkben is megjelenik, az erdőszéleken is megjelent. A kínai alkörmös kevésbé elterjedt, de további terjedése várható. Mindkét növény mérgező, ezért élelmiszerfestékként való használatuk tilos!

HOGYAN VÉDEKEZHETÜNK ELLENÜK?

Ne ültessük kertünkben, mert bár vegetatív úton nem terjed, madarak általi terjesztését nem tudjuk megakadályozni. A fiatal egyedek kihúzásával vagy az idősebbek karógyökerének kiásásával vissza tudjuk szorítani. Több tő vagy nagyobb állomány esetén javasoljuk a rendszeres kaszálását, vagy kecskével, juhval történő legeltetését.

NE ÜLTESSÜK KERTÜNKBEN, MERT BÁR VEGETATÍV ÚTON NEM TERJED, MADARAK ÁLTALI TERJESZTÉSÉT NEM TUDJUK MEGAKADÁLYOZNI

Amerikai alkörmös

Kínai alkörmös

HELYETTE JAVASOLT FAJOK:

FEKETE BODZA

Sambucus nigra

JELLEMZŐI

Eurázsiai elterjedésű, tág tűrésű faj. Hazánkban a legszárazabb és legnedvesebb termőhelyek kivételével mindenütt előfordul. 2–4 méteres magasságúra megnövő cserje, néha kis fa. Levelei összetettek, a párosan álló levélkék hosszúságúak-tojásdadok. Csontfehér virágai lapos, tányérszerű virágzatokban nyílnak június-júliusban. Nagy mennyiségben fejlődő termése fekete, bogyószerű.

ALKALMAZÁSA

A közepes szárazságot még jól elviselő cserje, magas sövény is nevelhető belőle. Tápdús, laza talajokon fejlődik a legjobban. Gyakran ültetett fajtájának levelei szeldeltek, így még dekoratívabb, mint a tőfaj. Hasznos gyógynövény, így a települések állandó kísérője. A bodzavirágok frissen vagy szárítva ízletes üdítő-, szörp- vagy gyógytea-alapanyagot adnak, terméséből lekvár, szörp készíthető. Hasonlóan a karmazsinbogyóhoz, a bodza termése is alkalmas ételek, italok színezésére, színének fokozására. Fontos madártáplálék is, a kertünkbe vonzza a bogyóevő madarakat (pl. fekete rigó, poszáták, sárgarigó).

MÁLYVACSERJE

Hibiscus syriacus

JELLEMZŐI

Hazája Kína, India. 2–4 méteres magasságú, levelei háromkaréjúak. Nagy, 5–8 cm átmérőjű, forrt szirmú virágai folyamatosan nyílnak júliustól egészen szeptemberig. Az alapfaj virágszíne kékeslila, fajtái a hófehértől a sötétpirosig mindenféle színűek lehetnek.

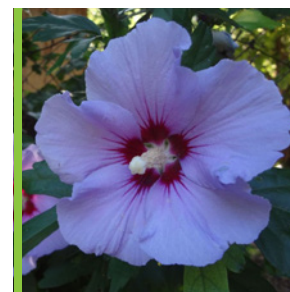
ALKALMAZÁSA

Dús és igen látványos nyári virágzása miatt gyakran ültetik. Az alkörmös takaró-térelválasztó szerepét kiválóan tudja pótolni. Normál kerti körülmények között jól érzi magát. Vízigénye közepes, de bírja a szárazságot is, akár utak mellé is telepíthető. Sűrű ágrendszerű, ezért virágzó sövény nevelhető belőle metszés nélkül is. A metszést közepesen tűri, ilyenkor kevesebbet virágzik. Az alapfajt magvetéssel szaporíthatjuk, a fajtákat faiskolákban vásárolhatjuk meg (vagy zöldgüvanyózással magunk is előállíthatjuk).

© Korda Márton

A BODZAVIRÁGOK FRISSEN VAGY SZÁRÍTVA ÍZLETES ÜDÍTŐ-, SZÖRP- VAGY GYÓGYTEA-ALAPANYAGOT ADNAK, TERMÉSÉBŐL LEKVÁR, SZÖRP KÉSZÍTHETŐ

© Böhm Eva Irén

SŰRŰ ÁGRENSZERŰ, EZÉRT VIRÁGZÓ SÖVENY NEVELHETŐ BELŐLE METSZÉS NÉLKÜL IS

MAGAS, ILLETVE KANADAI ARANYVESSZŐ

Solidago gigantea, Solidago canadensis

Népi neve: jágerkender

HOGYAN KERÜLTEK MAGYARORSZÁGRA?

Mindkét faj Észak-Amerikában őshonos, hazánkba az 1800-as évek közepén dísnövényként kerültek, de gyógynövényként is hasznosították őket. Napjainkban elsősorban méhészeti jelentősége ismert, de dísnövényként is ültetik. A magas aranyvessző hazánkban elterjedtebb; nedves, üde, fényben gazdag élőhelyeken összefüggő állományokat alkothat. A kanadai aranyvessző inkább a lazább, bolygatott talajokon, településeink környékén fordul elő.

JELLEMZŐIK

Mindkét faj nagy termetű, akár 2–2,5 méteres magasságot is elérhet. Lándzsás leveleik szórtan állnak, apró sárga virágai a hajtás végén, nagy tömegben nyílnak. Kicsi terméseik bóbításak, a szél messzire repíti őket. Vékony, kúszó tarackjaikkal hatékonyan terjednek és rendkívül jól regenerálódnak.

MIÉRT VESZÉLYESEK?

Bóbítás terméseikkel messzire terjednek, majd megtelepedve tarackjaikkal sűrűn behálózzák

a termőhelyet. Nagy, összefüggő állományokat alkotnak, ezzel az őshonos fajok visszaszorulását, az eredeti növénytakaró pusztulását okozzák. Az élőhelyet jelentősen átalakítják, így az egyes állatfajok, például a földön fészkelő madarak számára kedvezőtlené válik. Gyomnövényként erdősítésekben, vágásterületeken is problémát okoznak. Nagy mennyiségű virágpork az arra érzékenyeknél pollenallergiát vált ki.

HOGYAN VÉDEKEZHETÜNK ELLENÜK?

Szándékosan ne ültessük! Visszaszorításuk főként kaszálással vagy legeltetéssel történik. A tapasztalatok szerint többféle háziállat is szívesen legeli, de a szarvasmarhafélék csak a virágzást megelőző időszakban kedvelik. Évente kétszer, nyár elején és ősszel (virágzás előtt) végzett kaszálással az állományok legtöbbször hatékonyan visszaszoríthatók. Az évi egyszeri kaszálás általában nem elegendő, sőt a faj további vegetatív terjedését okozhatja. Ha a területünkön csak kisebb foltokban fordul elő, akkor húzzuk ki gyökerestül, vagy ássuk ki!

© Korda Márton

© Korda Márton

HELYETTE JAVASOLT FAJOK:

KERTI CICKAFARK

Achillea filipendulina

JELLEMZŐI

Kis-Ázsiában és a Kaukázusban őshonos, 100–150 cm magasra megnövő, felálló szárú évelő. Levelei hosszúság-lándzsás kerületűek, fűrészesek, szárnyasan szeldelek. Sárga virágai júliustól szeptemberig, 10–15 cm átmérőjű sátorozó virágzatban nyílnak. Fajtáinak virágszíne a sötétsárgától a halvány vajsínűig sokféle árnyalatú lehet.

ALKALMAZÁSA

Magvetéssel és tőosztással egyaránt könnyen szaporítható. Szárazságtűrő és a napfényt kedvelő növény, de az aszályos időszakban kapott öntözést erőteljes virágzással hálálja meg. Régi parasztkerti évelő, a virágokert, virágágyás gyakori díszje. Különlegessége, hogy nemcsak vágásra, virágcsokrokba alkalmas, hanem kiváló száraz virágnak is. Virágzatait a teljes nyíltság állapotában, hosszú szárral vágjuk le, majd szellős, árnyékos helyen fejfelé függesztve szárítsuk ki! Színét sokáig megőrzi, egész télen át díszíti otthonunkat.

MOCSÁRI NŐSZIROM

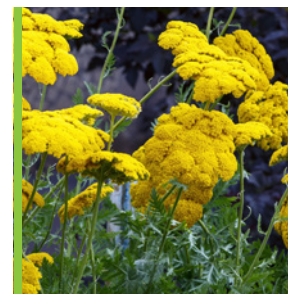
Iris pseudacorus

JELLEMZŐI

Hazája Európa, Nyugat-Ázsia. Nálunk mocsarakban, nedves réteken, liget- és láperdőkben, patakok mentén gyakori növény. Magas termetű (100–120 cm), elágazó virágszárú évelő. Felálló, élénkzöld levelei hosszúak, kardszerűek, kb. 3 cm szélesek. Feltűnő, sárga virágai május-júniusban nyílnak. A virágok belső lepelcimpái („szirmai”) kisebbek, rövidebbek a külsőknél (utóbbiak barnásan erezettek). Létezik fehér-tarkán csíkozott levelű változata is.

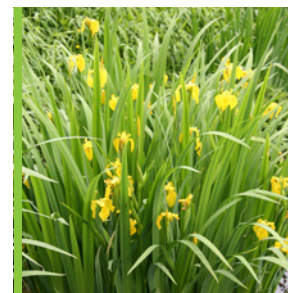
ALKALMAZÁSA

Üdőbb, nedvesebb termőhelyekre javasolt az ültetése. Tavaszti tőosztással, a megvastagodott gyöktörzsek (rizómák) szétválasztásával rendkívül könnyen szaporítható. Elsősorban nedves, üde, mély fekvésű helyekre, vízpartra telepíthető, de öntözött kertekben is szépen díszlik. Az időszakos vízborítást és az árnyéket is elviseli. Tömegesen és szoliterként is szép.

© Shutterstock.com - Andrii Rodko

RÉGI PARASZTKERTI ÉVELŐ, A VIRÁGOKERT, VIRÁGÁGYÁS GYAKORI DÍSZJE. KÜLÖNLEGESSÉGE, HOGY NEMCSAK VÁGÁSRA, VIRÁGCSOKROKBA ALKALMAS, HANEM KIVÁLÓ SZÁRAZ VIRÁGNAK IS

© Vidéki Róbert

ELSŐSORBAN NEDVES, ÜDE, MÉLY FEKVÉSŰ HELYEKRE, VÍZPARTRA TELEPÍTHETŐ, DE ÖNTÖZÖTT KERTEKBE IS SZÉPEN DÍSZLIK

ZÖLD JUHAR

Acer negundo

Népi neve: kőrislevelű juhar, átokjuhar

HOGYAN KERÜLT MAGYARORSZÁGRA?

Észak-Amerikában őshonos, hazánkban az 1800-as évek elejétől ültetik. Díszfaként elterjedten használták, de kertészeti alkalmazását ma már kormányrendelet tiltja.

Nagyarányú terjedése az 1950-es években kezdődött, amikor erdészeti céllal az ártéri erdők második szintjének kialakítására kezdték alkalmazni. Értéktelen fája miatt erdészeti alkalmazása teljesen megszűnt.

JELLEMZŐI

Közepes termetű fa, jellegzetes, zöld színű hajtásokkal. Levelei páratlanul szárnyaltak. Kétlaki, virágai nem túl feltűnőek, de mivel lombfakadás előtt nyílnak, ezért jól látszanak. Szárnyas termései éretten világosbarnák; a szél és a folyóvíz egyaránt hatékonyan terjeszti őket.

MIÉRT VESZÉLYES?

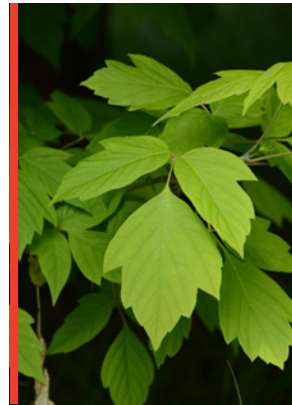
Sikeres terjedését a nagy mennyiségben megjelenő termésének és hatékonyan csírázó magjának köszönheti. Tömegesen megjelenésére nedves területen, a folyók árterein, lápos és mocsaras területek erdeiben és gyepeiben

egyaránt számíthatunk. Gyakran elegendően állományokat hoz létre, így kiszorítja az őshonos növényfajok többségét. A gyümölcsösökben komoly károkat okozó fehér medvelepke kedvelt tápnövénye, így jelenléte elősegíti a kártevő felszaporodását is.

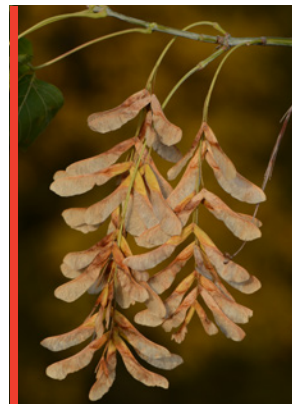
HOGYAN VÉDEKEZHETÜNK ELLENÉ?

Szándékosan ne ültessük! Ha területünkön előfordul, gondoskodjunk visszaszorításáról! Magoncai könynyedén kihúzhatók, néhány éves példányai laza talajból csákánnyal kifordíthatók. A fa kivágása nem okozza a pusztulását, mivel tuskóról jól sarjad, ezért így csak hosszú idő alatt, a sarjak rendszeres visszavágásával irtható ki.

A kéreg gyűrűzése is sikeres módszer lehet: a törzsön 15–20 cm széles gyűrűben, nem túl mélyen eltávolítjuk a kérget. A gyűrű alatt megjelenő hajtásokat le kell törölni. Léteznek szelektív vegyszeres irtási eljárások (kéregkenés, törzsinjektálás, permetezés) is, melyek nagy körütekintést és szakértelmet kívánnak, így legjobb, ha ezt növényvédelmi szakemberre bizzuk!

©Korda Márton

©Korda Márton

A GYÜMÖLCSÖSÖKBEN KOMOLY KÁROKAT OKOZÓ FEHÉR MEDVELEPKE KEDVELT TÁPNÖVÉNYE, ÍGY JELLENLÉTE ELŐSEGÍTI E KÁRTEVŐ FELSZAPORODÁSÁT IS

HELYETTE JAVASOLT FAJOK:

KORAI JUHAR

Acer platanoides, népi neve: jókori juhar

JELLEMZŐI

Hazánkban a középhegységek tölgyeseiben, bükköseiben szóróványosan fordul elő. Nagy termetű fa, idős korában akár 20–25 méter magas lehet, terebélyes koronát nevel. Levele nagy, 5, ritkábban 7 karéjú, az egyes karékjok vége kihegyezett, hasonlít a kanadai zászlóból ismert levélre. A levél nyele megtörve tejnedvet ereszt. Lombfakadás előtt nyíló virágai illatosak, sárgászöldek, és mivel a hajtás végén csoportosulnak, mutatósak is.

ALKALMAZÁSA

A szárazságot közepesen tűrő fajafaj. Gyorsan nő, levele és törzse egyaránt tetszetős, emiatt gyakran ültetik utcai sorfának. A szennyezett levegőre közepesen érzékeny, ezért a füstgázokkal kevésbé szennyezett helyekre ültessük! A faiskolák, csemetekertek rendszeresen forgalmazzák néhány éves csemetéit (amelyekből pár év alatt kis fát nevelhetünk) és nagyobb termetű, törzsnevelt fát is. Számos fajtája ismert, így a különböző levélszínű fajták (pl. vörös és bordó levelű, fehér levélszegélyű), különféle levélalakú (szeldelt) és koronaformájú (gömb, oszlopos) változatok is.

TATÁR JUHAR

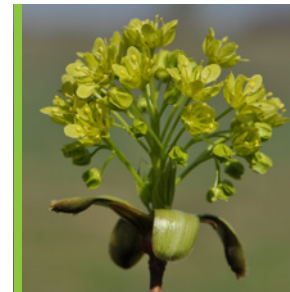
Acer tataricum, népi neve: feketegyűrű juhar

JELLEMZŐI

Általában nagyobb cserje, esetleg többszárú bokorfa, de ritkán 10–15 méter magas fává is megnő. Hazánkban leggyakrabban a középhegységeket szegélyező dombvidékek tölgyeseiben és a nagy folyókat szegélyező árterek keményfás erdőiben fordul elő. Levelei hosszúkás tojásdadok, fűrészszélűek, nem karéjosak. Őszi lombszínre vörös. Virágai krémfehérek, szép, felálló bugákban nyílnak május-júniusban. Érés közben piros termései igen dekoratívak.

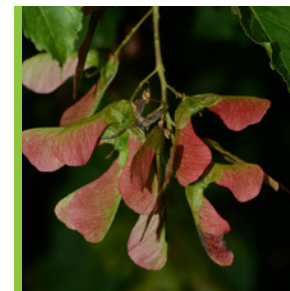
ALKALMAZÁSA

A tatárjuhar napfényes és árnyékos helyen is jól érzi magát, ezért sokoldalúan felhasználható. Nyírható, sövénynek, térfatárolónak is ültethetjük. Egytörzsű fácskává nevelve utak mellé is telepíthető. Magról könnyen szaporíthatjuk, vagy faiskolákban is megvásárolhatjuk csemetéit.

©Korda Márton

LOMBFAKADÁS ELŐTT NYÍLÓ VIRÁGAI ILLATOSAK, SÁRGÁSZÖLDEK, ÉS MUTATÓSÁK IS

©Korda Márton

PIROS TERMÉSEI DEKORATÍVAK

További javasolt fajok:

KÖZÖNSÉGES DIÓ *Juglans regia*
MEZEI JUHAR *Acer campestre*
ZSELNICEMEGGY *Padus avium*

MIRIGYES BÁLVÁNYFA

Ailanthus altissima

Népi neve: ecetfa

HOGYAN KERÜLT MAGYARORSZÁGRA?

Ázsiából származik, hazánkban az 1800-as évek elejétől ültetik. Szerepet szántak neki a homok fásításában, de értéktelen fája és erőteljes sarjadzása miatt erdészeti hasznosításával felhagytak. Várostartásért, ezért korábban utca- és parkfának is alkalmazták, de ezt – az alapfaj esetében – ma már kormányrendelet tiltja. Mézelő, ezért a méhészek esetenként szándékosan is terjesztik.

JELLEMZŐ

Közepes termetű fa, de gyakran csak néhány méter magas, tömegesen megjelenő sarjaival találkozunk. Levelei feltűnően nagyok, sok levélképből állnak, megdörzsölve büdösek, ezért az állatok nem fogyasztják. Apró, de nagy számban nyíló virágai fehéresek, jellegzetes illatúak. Óriási tömegben megjelenő, éretten barna és száraz termései eleinte sárgásak vagy pirosasak, propellerhez hasonlóan csavarodottak, így a szél messzire viszi őket.

MIÉRT VESZÉLYES?

Hazánk legagresszívebben terjedő fásszárú özönfaja. Ezt a jól csírázó magjainak és nagyon intenzív sarjadzásának köszönheti. Terjedése a Ho-

mokhátságon aggasztó méreteket ölt erdőkben, gyepekben és települések környékén egyaránt. Árnyalásával, nagy mennyiségben hulló avarjával és a gyökereiből kioldódó káros vegyületekkel a ritka, védett növényfajok visszaszorulását okozza, de kertünk növényeire is hasonló hatással van. Az épületeken, utak repedéseiben felverődő magoncjai, illetve sarjai jelentős anyagi károkat okozhatnak.

HOGYAN VÉDEKEZHETÜNK ELLENE?

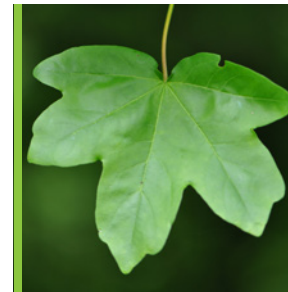
Szándékosan semmiképp ne ültessük! Ha területünkön

előfordul, gondoskodjunk visszaszorításáról! A magoncokat még könnyen ki lehet húzni a talajból. Fontos, hogy ha a fa már olyan idős, hogy nem lehet kézzel kihúzni, akkor nem szabad kivágni, mert sarjai elborítják a területet.

Ekkor már csak vegyszeres úton lehet visszaszorítani. Ezek a hatékony, szelektív irtási eljárások (pl. kéregkenés, törzsinjektálás) nagy körültekintést és szakértelmet kívánnak, így inkább bízunk ezt a feladatot növényvédelmi szakemberrel!

©Korda Márton

©Korda Márton

HELYETTE JAVASOLT FAJOK:

MEZEI JUHAR

Acer campestre, népi neve: fodor juhar

JELLEMZŐ

Hazánkban őshonos, az alföldtől a hegyvidékeinkig a száraz és az üde erdőkben egyaránt elterjedt. Időskorban 15–20 méteres is lehet, de gyakran csak cserje termetű marad. Levelei viszonylag kicsik, a karéjaik lekerekítettek. Apró virágai zöldesek, a hajtás végén csoportosan fejlődnek. Szárnyas termései párosan állnak.

ALKALMAZÁSA

Rendkívül tág tűrőképességű, az üde helyektől a száraz homokig telepíthető, de a szikes talajt és a szennyezett levegőt is jól tűri. Kiváló utcafásításra, városi kertekbe és parkokba. Jól metszhető, sűrű ágrendszerével jó térhatároló, magas sövény is nevelhető belőle. Csemetéi beszerezhetők faiskolákban (kis csemetéket és koros, törzsnevelt fákat egyaránt árusítanak) és erdészeti csemetekertekben is.

KIVÁLÓ UTCAFÁSÍTÁSRA,
VÁROSI KERTEKBE ÉS
PARKOKBA, MAGAS SÖVÉNY IS
NEVELHETŐ BELŐLE

KÖZÖNSÉGES DIÓ

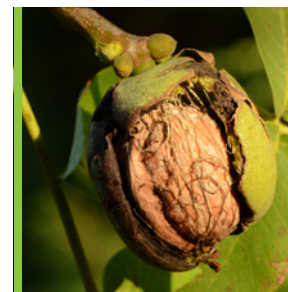
Juglans regia, népi neve: királydió

JELLEMZŐ

Terméséért ősidők óta termesztett délkelet-európai, kis-ázsiai fa (hazai őshonossága máig nem tisztázott). Időskorában nagyra nő (10–20 m), mutatós lombozatával, sűrű árnyékával és termésével a kertek szép és hasznos fája. Nagyméretű (20–35 cm hosszú) levelei szárnyasan összetettek, a levélkéik 6–10 cm hosszúak, elliptikusak.

ALKALMAZÁSA

Mutatós, hangulatos fa. Telepítéskor számítsunk rá, hogy nagy a térigénye, és gyorsan növekszik. Magról könnyen szaporítható, de ha jó minőségű termést szeretnénk, érdemes gyümölcsfaiskolából oltványt vásárolni. Az átültetést rosszul tűri, ezért pontosan kövessük a faiskola tanácsait! Metszeni fiatal korban kell, és lehetőleg csak augusztusban metsszük (más időszakokban a gombafertőzések fokozottan érzékeny)! Lehullott leveleiből olyan vegyületek oldódnak ki, melyek más növények fejlődését gátolják, ezért a leveleket nem szabad komposztálni. Ugyanebből az okból a fa alatt a gyep is kipusztulhat, de ezt rendszeres gereblyézéssel elkerülhetjük.

©Korda Márton

TERMÉSE SOKRÉTŰEN
FELHASZNÁLHATÓ,
KÖZKEDVELT CSEMEGE

További javasolt fajok:

EZÜST HÁRS *Tilia tomentosa*
FEHÉR NYÁR *Populus alba*
KORAI JUHAR *Acer platanoides*
MAGAS KÖRIS *Fraxinus excelsior*
ZSELNICEMEGGY *Padus avium*

NYUGATI OSTORFA *Celtis occidentalis*

HOGYAN KERÜLT MAGYARORSZÁGRA?

Észak-Amerikából származó faj, melyet hazánkban az 1800-as évek eleje óta ültetnek. A városi körülményeket jól bírja és a drasztikus koronaalakítást is tűri, így csakhamar elterjedt park- és sorfává vált. Népszerűsége mindmáig töretlen. Nagyarányú erdészeti hasznosításával az 1950-es évektől foglalkoztak, de nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, így ilyen célra már nem alkalmazzák.

JELLEMZŐI

Közepes termetű fa, igen jellegzetes rücskös, dudoros kéreggel. Levelei tojásdadok, fűrészes szélűek, hosszan kihegyezett csúccsal. Apró, nem feltűnő virágai a lombfakadással egy időben nyílnak. Gömbölyded, 6–10 mm átmérőjű termése éretten barnás, húsa kissé kesernyés ízű, de fogyasztható, a madarak kedvelt tápláléka.

MIÉRT VESZÉLYES?

Termését a madarak messzire elhurcolják, az éjszakázó helyként használt erdőkben tömegesen jelennek meg magoncai, megjelenésére

bármilyen erdős területen számíthatunk. A gyorsan fejlődő csemeték hamar összefüggő cserjeszintet alakítanak ki, elnyomva a környezetükben élő növényeket. Ezt a hatást fokozza, hogy a nyugati ostorfa hulló avarjából olyan vegyületek oldódnak ki, melyek más növények fejlődését gátolják. A madarak révén magja gyakran kerül épületekre vagy más emberi létesítményekre, ahol a repedésekbe gyökerezve komoly anyagi károkat okozhat.

HOGYAN VÉDEKEZHETÜNK ELLENE?

Szándékosan ne ültessük! Ha területünkön előfordul, gondoskodjunk visszaszorításáról! 1–2 éves magoncai még kihúzhatók. A fa kivágása nem okozza a pusztulását, mivel tuskóról jól sarjad. Ezért ilyen módszerrel csak hosszú idő alatt, a sarjak rendszeres visszavágásával irtható ki. Szelektív, vegyszeres irtással (sarjak permetezése, törzsinjektálás) a nyugati ostorfa jól visszaszorítható, de ezek az eljárások elővigyázatosságot és szakértelmet kívánnak, így inkább bizzuk ezt a feladatot növényvédelmi szakemberre!

© Kerpely Klára

© Korda Márton

HELYETTE JAVASOLT FAJOK:

MAGAS KÖRIS *Fraxinus excelsior*

JELLEMZŐI

Magyarország hegy- és dombvidékekein, elsősorban gyertyános-tölgyesekben, bükkösökben, sziklás erdőkben elterjedt. Ágrendszere laza, vesszői vastagok, felfelé törők. Időskorára nagyra nő, a 20–30 méteres magasságot is elérheti. Levelei 15–20 cm hosszúak, szárnyasan összetettek, a párosával álló levélkék 1,5–2 cm szélesek és 3–5 cm hosszúak. Virágai nem feltűnőek.

ALKALMAZÁSA

Közepes vízigényű fafaj, de a szárazságot is jól elviseli. Gyors növekedésű és jó árnyékadó. A hazai fafajok közül kiemelkedik azzal a tulajdonságával, hogy viszonylag jól tűri a szennyezett levegőt, ezért kisebb járműforgalmú helyeken is jó utcai sorfa. Faiskolákban rendszeresen kapható törzsnevelt faként. Sok fajtáját szaporítják – így például vörös vagy osztott levelű, oszlopos, törpe termetű és aranysárga vesszejű változatait – amelyek még szebben díszítenek.

EZÜSTHÁRS *Tilia tomentosa*, népi neve: szádokfa

JELLEMZŐI

Dél-európai faj, amely a Dunántúl délnyugati és az Alföld északkeleti részén is honos, üde és száraz tölgyesekben egyaránt előfordul. Általában közép-termetű, de időskorában akár a 20–30 méteres magasságot is elérheti. Koronaalakja a kislevelű hárséhoz hasonló. Nevét a fiatal hajtásokon és a levelek fonákján látható ezüstös szőrzetről kapta. Legkésőbbi virágzású hársfajunk, illatos virágai június-júliusban nyílnak.

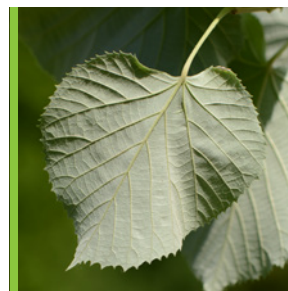
ALKALMAZÁSA

A városi környezetet, a légszennyezést leginkább tűrő hárs, ezért gyakran látható utcai sorfaként is. Törzse szürke, dekoratív, ágrendszere sűrű, lombzata jó árnyékadó, ezért kerti telepítésre is ajánljuk. Ennek a hársnak a virágja gyógyászati célra nem alkalmas, teát ne főzzünk belőle! Faiskolákban magas törzsűre nevelt ezüsthársat is vásárolhatunk. Léteznek felálló ágrendszerű, keskeny koronájú változatai is, amelyek kisebb helyigényűek, mint a tölalak.

© Korda Márton

FAISKOLÁKBAN RENDSZERESEN KAPHATÓ TÖRZSNEVELT FAKÉNT. SOK FAJTÁJÁT SZAPORÍTJÁK, AMELYEK MÉG SZEBBEN DÍSZÍTENEK

© Korda Márton

EZÜSTÖS LEVELEI A KERT KÜLÖNLEGES DÍSZÉVÉ TESZIK

További javasolt fajok:

FEHÉR NYÁR *Populus alba*
KORAI JUHAR *Acer platanoides*
MEZEI JUHAR *Acer campestre*
ZSELNICEMEGGY *Padus avium*

👎 KÉSEI MEGGY

Padus serotina

HOGYAN KERÜLT MAGYARORSZÁGRA?

Észak-Amerikából származik, nálunk az 1800-as évek második felétől ültetik. Díszfaként is alkalmazták, de nagyarányú terjesztésének erdészeti célja volt. Elsősorban homokvidékeinken ültették. A hozzá fűzött reményeket nem váltotta be, értékes faanyagot hazánkban nem ad, így erdészeti felhasználása megszűnt. Kertészeti alkalmazását ma már kormányrendelet tiltja.

JELLEMZŐI

Közepes termetű fa, de gyakran csak cserje méretű példányaival találkozunk. Levele a cseresznyéjére emlékeztet, de annál keskenyebb, bőrne-mű, felül fényes, fonákja a főér mentén vörösen szőrös. Fehér virágai hosszúkás fürtökben nyílnak. Apró, gömbölyű, húsos termései éretten feketék. Emberi fogyasztásra alkalmatlanok, de a madarak kedvelik, és hatékonyan terjesztik. Hajtása és levele mérgező!

MIÉRT VESZÉLYES?

Terjedésével leginkább homokvidékeinken okoz problémát. Leggyakrabban a kései meggyel erdőkben találkozhatunk, de a gyepekben sem ritka. Néhány év alatt sűrű cserjeszintet alakít ki. Árnyalásával

meggátolja az őshonos fajok felújulását, és a légyszárúakat is visszaszorítja. Avarjából, gyökereiből olyan vegyületek oldódnak ki, melyek más növények pusztulását okozzák. Volt rá példa, hogy a hajtásait legelő kecskék elpusztultak.

HOGYAN VÉDEKEZHETÜNK ELLENE?

Szándékosan semmiképp ne ültessük! Ha területünkön előfordul, gondoskodjunk visszaszorításáról! A fiatal egyedek kézzel könnyen kihúzhatók. Hiába vágjuk ki az idősebb fát, mert töről jól sarjad. Így csak hosszú idő alatt, a sarjak rendszeres visszavágásával irtható ki. Visszaszorítható a kéreg gyűrűzésével is: ekkor a törzsön 15–20 cm széles gyűrűben, nem túl mélyen eltávolítjuk a kérget. A gyűrű alatt megjelenő hajtásokat le kell törölni. Szelektív, vegyszeres irtással (kéregkenés, törzsinjektálás) a kései meggy jól visszaszorítható, de ezek a módszerek nagy körülmétkintést és szakértelmet kívánnak, így bízunk növényvédelmi szakemberrel!

APRÓ, GÖMBÖLYŰ, HÚSOS TERMÉSEI ÉRETEN FEKETÉK. EMBERI FOGYASZTÁSRA ALKALMATLANOK, DE A MADARAK KEDVELIK, ÉS HATÉKONYAN TERJESZTIK. HAJTÁSA ÉS LEVELE MÉRGEZŐ!

© Korda Márton

© Korda Márton

HELYETTE JAVASOLT FAJOK:

ZSELNICEMEGGY

Padus avium, népi neve: májusfa, büdöshárs

JELLEMZŐI

Európától Kelet-Ázsiáig elterjedt faj, amely elsősorban a félszáraz és nedves termőhelyek növénye, de a száraz helyeken is megél. Hazánkban leginkább vízfolyások menti ligeterdőkben él, de időnként a vizektől távoli üde erdőkben is előfordul. Kisebb méretű, gyakran inkább bokorfa, természetes példányai 10–15 méteresek. Levelei elliptikusak, 5–10 cm hosszúak. Dús fürtökben álló fehér, illatos virágai április-májusban nyílnak (népi nevét innen kapta). Apró, fekete termése kedvelt madárcaemege.

ALKALMAZÁSA

Virágdísz a kései meggyéhez hasonló. Mivel félműnyekben és napos helyen egyaránt jól érzi magát (bár árnyékban kevesebbet virágzik), széleskörűen alkalmazható díszfa. Virágai rendkívül szépek. Ha metszik, akkor sűrű ágrendszerrel nevel, így virágos sövény nevelhető belőle, vagy térhatárolóként is ültethető. Kötött talajra való, átlagos kerti körülmények között jól érzi magát. A száraz időszakban kapott öntözést meghálálja.

KÖZÖNSÉGES MOGYORÓ

Corylus avellana

JELLEMZŐI

Hazánkban vadon sem ritka, főként az üde termőhelyek növénye, de a szárazságot is tűri. 3–5 méteres magasságot ér el, ágrendszer sűrű, felfelé törő. Levelei kerekdedek, 6–10 cm hosszúak és hasonló szélesek. Hím virágzatai csüngő barkák, ezek már előző évben kifejlődnek, és a tél végén megnyúlnak, sárgállanak. A nővirágok apró, rügyszerű virágzatban tömörülnek. Termései 1–4-es csoportokban fejlődnek.

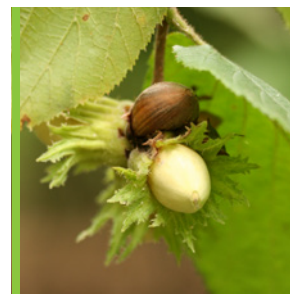
ALKALMAZÁSA

A metszést jól tűri, sűrű ágrendszerrel és lombzatával jól takar, ezért nagyszerű térhatároló, magas sövény. Termése, a mogyoró kiváló ízű, magas tápértékű gyümölcs. Nyírott sövényként nevelve vagy árnyékos helyre ültetve kevesebbet terem. Gyümölcsfaiskolákban nagy magvú fajtáinak csemétéit árusítják, díszfaiskolákból pedig vörös és szeldelt levelű, illetve csavarodott ágú változatait szerezhetjük be.

© Korda Márton

VIRÁGAI RENDKÍVÜL SZÉPEK. HA METSZIK, AKKOR SŰRŰ ÁGRENDSZERT NEVEL, ÍGY VIRÁGOS SÖVENY NEVELHETŐ BELŐLE

© Korda Márton

NAGYSZERŰ TÉRHATÁROLÓ, MAGAS SÖVENY

További javasolt fajok:

MEZEI JUHAR *Acer campestre*
TATÁRJUHAR *Acer tataricum*

FEHÉR AKÁC

Robinia pseudoacacia

HOGYAN KERÜLT MAGYARORSZÁGRA?

Észak-amerikai fafaj, melyet hazánkban már az 1700-as évek elejétől ültetnek. Eleinte dísnövény volt, de az 1800-as évek közepétől elkezdték erdészeti célokra is használni. Népszerűsége a gazdálkodók körében azóta is töretlen, annyira, hogy ma Magyarországon a legnagyobb területet borító fafaj az akác. Elsősorban tűzifaként ismerik, de a faipar is hasznosítja, és közkedvelt a belőle származó méz is. Az alapfaj kertészeti alkalmazását ma már kormányrendelet tiltja.

JELLEMZŐI

Nagyobb termetű fa. 10–35 cm hosszú levelei páratlanul szárnyaltak. A rügyek mellett kétoldalt gyakran szúrós töviseket találunk. Fehér, bódító illatú virágai feltűnő fürtökben nyílnak. Száraz hüvely terméseiben sok apró mag fejlődik. A maghéj nagyon kemény, ezért a mag csírázni csak akkor tud, ha ez megsérül.

MIÉRT VESZÉLYES?

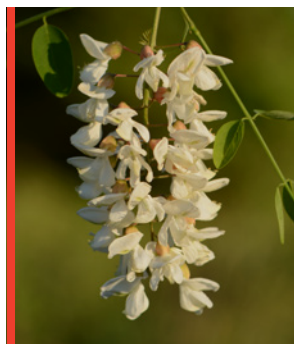
Az akác - vitathatatlan gazdasági jelentősége mellett - országszerte komoly természetvé-

delmi problémát jelent. A legfőbb gond, hogy gyökereiről intenzíven sarjad, így egy-egy példány messze „gyalogolhat”. Terméseit a szél is terjeszti. Így nem marad ott, ahová ültetik, hanem sarjaival a környező gyepeket vagy erdőket elborítja.

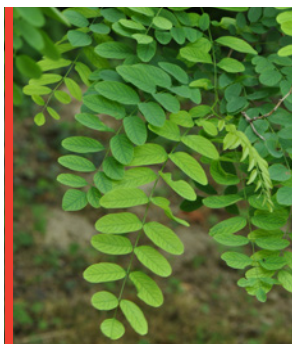
Termőhelyének talaját nitrogénben dúsítja, emiatt az gyomosodásnak indul. Az akác lehulló avarjából más növényfajokra káros vegyületek oldódnak ki. Ezek eredményeként a ritka növényfajok visszaszorulnak.

HOGYAN VÉDEKEZHETÜNK ELLENE?

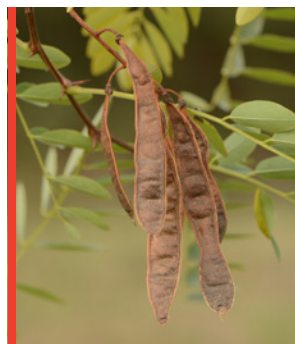
Szándékosan ne ültessük! Gondoskodjunk az ültetvényeken kívül megjelenő egyedek visszaszorításáról! Intenzív sarjképzése miatt nem elegendő csak kivágni az akácot. Ez a módszer csak akkor lehet sikeres, ha rendszeresen le tudjuk verni a feltörő sarjakat, vagy ha azokat elfásodás előtt lelegettetjük. Szelektív, vegyszeres irtással (permetezés, kenés, törzsinjektálás) az akác jól visszaszorítható, de ezek az eljárások komoly elővigyázatosságot és szakértelmet kívánnak, így legjobb, ha a kivitelezést növényvédelmi szakemberre bizzuk!

©Korda Márton

©Korda Márton

©Korda Márton

©Korda Márton

KINYÍLTOTT VIRÁGAI A LEGKIVÁLÓBB GYÓGYTEA-ALAPANYAGOT ÉS A LEGJOBB MINŐSÉGŰ MÉZET ADJÁK

HELYETTE JAVASOLT FAJOK:

KISLEVELŰ HÁRS

Tilia cordata

JELLEMZŐI

Magyarországon leggyakrabban a középhegységekben találkozunk vele, de ritkábban a dombvidékeken és az alföldön is megjelenik. Lassú növekedésű, általában középtermetű fa, de a parkokban, templomkertekben látható évszázados példányok akár 20–25 m magasak is lehetnek. Koronája fiatalon kúpos, csepp alakú, később széles, terebélyes koronát fejleszt. Levelei jellegzetesek, szívre emlékeztetnek. Virágai június második felében nyílnak, erősen, édesen illatoznak. Remekül pótolja az akác mézelő és illatos virágdíszét.

ALKALMAZÁSA

Elég jól tűri a szárazságot és az árnyékot is, de a szennyezett levegőre érzékeny, ezért kertekbe ültessük! Ágrendszere sűrű, jól takar, és kiváló árnyékadó. Kinyíltot virágai a legkiválóbb gyógytea-alapanyagot és a legjobb minőségű mézet adják. Gyógyászati célra csak tiszta levegőjű területről szabad gyűjteni! Faiskoláink rendszeresen szaporítják. Ha többéves, magas törzsűre nevelt kislevelű hársat vásárolunk, akkor azonnal dekoratív és gyógynövényként is alkalmazható fát ültethetünk.

FEHÉR NYÁR

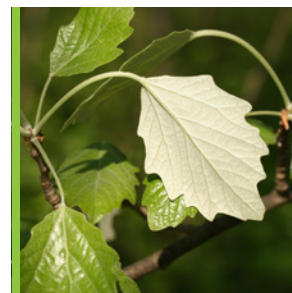
Populus alba

JELLEMZŐI

Hazánkban elsősorban síkvidéken fordul elő. Időskorában 20–30 m magasra nő, vastos törzsű fa. Rendkívüli tűrőképességű: elviseli a pangó vizet, az elöntést, de a szárazságot is. Előfordul a folyók menti ligeterdőkben éppúgy, mint a Homokhátság borókás-nyárasaiban. Lombozata ezüstfehér, ágai fehér kérgűek – festői szépségű fa nevelhető belőle. Kétlaki.

ALKALMAZÁSA

Legszebb fáink egyike. Gyors növekedésű, elsősorban kertekbe, parkokba való. Csemetevásárláskor ügyeljünk rá, hogy porzós virágú fát válasszunk! Így elkerülhető, hogy a vattaszerű szőrökkel szálló magok bosszúságot okozzanak. Száraz és félszáraz termőhelyekre is ültethető. Az oszlopos koronájú változata kisebb helyigénye miatt szélesebb körben alkalmazható, mint a tóalak.

©Korda Márton

LEGSZEBB FÁINK EGYIKE

További javasolt fajok:

KORAI JUHAR *Acer platanoides*
MAGAS KŐRIS *Fraxinus excelsior*
MEZEI JUHAR *Acer campestre*
ZSELNICEMEGGY *Padus avium*

KESKENYLEVELŰ EZÜSTFA

Elaeagnus angustifolia

Népi neve: olajfűz, olajfa

HOGYAN KERÜLT MAGYARORSZÁGRA?

Ázsiai származású faj, mely hazánkba feltehetően a török időkben került. Sokáig csak kertekbe ültették, de a 20. század első felétől az erdészek is felkarolták. Jelentősége abban rejlett, hogy szikes homokon is jól fejlődik, így, bár értékes faanyagot nem ad, mégis nagy területen elterjesztették. Leggyakrabban erdősávokba telepítették. Erdészeti alkalmazása ma már nem jellemző, de a mézét a méhészek értékesítik.

JELLEMZŐI

Nagyobb cserje vagy kisebb termetű fa, jellemzően ferdén növekvő törzssel. Levele keskeny, a tövises vesszővel együtt ezüstös bevonat borítja, mely idővel lekopik. Virágai aprók, sárgák, emélytő illatúak.

Tojásdad termése lisztes húsú, barna, ugyancsak ezüstös bevonatú. C-vitaminban gazdag, a madarak szívesen fogyasztják és terjesztik. Hosszúak csontárja nagyon jellegzetes, feketén csíkozott.

MIÉRT VESZÉLYES?

Terjedése a telepített állományai környékén szembetűnő, ahova leginkább a madarak hurcolják szét. Térhódítása elsősorban homoki és szikes gyepekben látványos, ahol a fényigényes, ritka és védett növények visszaszorulását okozza. A helyzetet tovább rontja, hogy gyökerei a talajt nitrogénben dúsítják, így az élőhelyek elgyomosodnak, leromlanak.

HOGYAN VÉDEKEZHETÜNK ELLENE?

Szándékosan semmiképp ne ültessük! Ha területünkön előfordul, gondoskodjunk visszaszorításáról! A fa kivágása nem okozza a pusztulását, mivel gyökérről és tuskóról is jól sarjad. Így csak hosszú idő alatt, a sarjak rendszeres visszavágásával irtható ki. Szelektív, vegyszeres irtással (sarjak permetezése, vágáslap kenése, törzsintéktálás) hatékonyan léphetünk fel ellene. Ezek az eljárások azonban nagy körülményt és szakértelmet kívánnak, így legjobb, ha növényvédelmi szakembert bízunk meg a kivitelezéssel!

© Korda Márton

HELYETTE JAVASOLT FAJOK:

VIRÁGOS KŐRIS

Fraxinus ornus, népi neve: mannakőrís

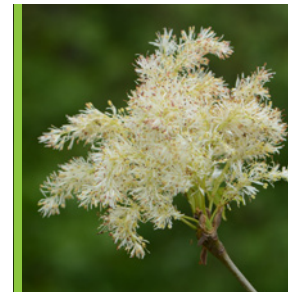
JELLEMZŐI

Kis vagy közepes termetű, 5–8, ritkán 10 méteresre növekvő fa. Magyarországon vadon a középhegységek száraz erdeiben, meleg, sziklás lejtőin és a környező dombvidékek száraz tölgyesében él. Koronája jellegzetesen gömbölyded vagy ernyőszerűen ellaposodó. Levelei összetettek, a levélkéik kerekdedek, 2–3 cm hosszúak, ősszel narancsszínűre vagy sötétvörösre színeződnek.

Májusban, a lombfakadással egy időben vagy közvetlenül utána nyíló illatos virágai nagy, sárgásfehér virágzatokban állnak. A virágokat a méhek, lepkék és más nektárevő rovarok előszeretettel látogatják. Kiváló mézelő és virágorpadó.

ALKALMAZÁSA

A szárazságot legjobban tűrő fánk közé tartozik. Kedveli a napos fekvést, a laza, könnyen felmelegedő talajokat. Pangó vizes és árnyékos helyekre ne ültessük! Magról jól szaporítható, de mivel fiatalon lassan nő, inkább faiskolában előnevelt többéves, törzsnevelt csemetéjét ültessük! Magas törzsre oltott, gömbölyded koronaalakú változata is kapható ('Mecsek'), amely utak mellé sorfaként telepíthető.

© Korda Márton

A VIRÁGOKAT A MÉHEK, LEPKÉK ÉS MÁS NEKTÁREVŐ ROVAROK ELŐSZERETTEL LÁTOGATJÁK

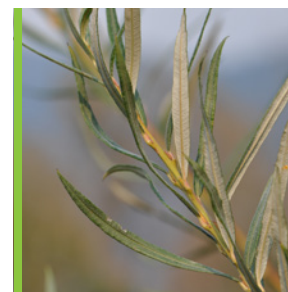

PARTI FŰZ

Salix elaeagnos, népi neve: szürke fűz

JELLEMZŐI ÉS ALKALMAZÁSA

Sűrű ágrendszerű bokorfa vagy cserje. Keskeny, ezüstös levélzete az ezüstfáéhoz hasonlóan tetszetős. Európai elterjedésű faj, amely folyóparti ligeterdőkben ritkán hazánkban is előfordul. Kertekben, parkokban a tőalagnál is keskenyebb (3–4 mm) és hosszabb (5–12 cm hosszú) levelű változatát ('Angustifolia') ültetik. Ez 1–2 méteres magasságú, sűrű ágrendszerű, szélesen elterpeszkedő cserje, mely légies, laza, szürkészöld színű lombozatával igen mutatós növény szabad állásban és térhatárolóként is.

© Korda Márton

KERTekben KESKENY LEVELŰ VÁLTOZATÁT ÜLTETIK

További javasolt faj:

KÖZÖNSÉGES MOGYORÓ
Corylus avellana

Leginkább az üde helyeken érzi jól magát, de átlagos kerti körülmények között is szép. Védett növényfaj, ezért csak kertészetekből, kertekből szabad beszerezni.

CSERJÉS GYALOGAKÁC

Amorpha fruticosa

Népi neve: ámorfa, kinincs

HOGYAN KERÜLT MAGYARORSZÁGRA?

Észak-Amerikából származó faj, melyet hazánkban az 1900-as évek eleje óta alkalmazták, de nagy tömegben főként az ártéri erdők cserjeszintjének kialakítására, illetve rézsűkötésre használták. Ültetése ma már nem jellemző, de nagy tömegben nyíló, mézelő virágait a méhészek szívesen legeltetik. Kertészeti alkalmazását ma már kormányrendelet tiltja.

JELLEMZŐI

3–4 m magasra növő, soktörzsű cserje. Levelei páratlanul szárnyaltak, sok, apró levélkéből épülnek fel. A levélkék áttetszően pontozottak. Apró, kellemes illatú, lilás virágai tömött füzérekben nyílnak, a kiálló sárga porzóktól igen jellegzetesek. Rövid, kissé görbült hüvelyterméseinek felülete bibircses. A folyóvíz hatékonyan terjeszti, de az állatok bundájába vagy az ember ruhájába akadva is messzire eljut.

MIÉRT VESZÉLYES?

Tömegesen a hullámtereenken találjuk meg, ahol az 1–2 évig nem hasznosított gyepeken, szántókon és az ártéri erdőkben, ültetvényeken gyakran

áthatolhatatlan állományokat alkot. Fényigényes, így a zártabb erdőkben kiszorul. Árnyalásával és más növényfajokra károsan ható vegyületeivel a gyepei fajokat kiszorítja. A talajt nitrogénben dúsítja, mellyel a gyomok térhódítását segíti elő. Összességében az ártéri élőhelyeket gyökeresen átalakítja.

Legnagyobb állományait a Tisza, illetve mellékfolyói mentén találjuk meg. Sűrű, elegyetlen állományai árvízvédelmi kockázatot is jelentenek. Ártereinken kívül is előfordul, például homokterületeken. Az ilyen helyeken ma még nem túl gyakori, de elterjedését feltétlenül meg kell akadályozni!

HOGYAN VÉDEKEZHETÜNK ELLENE?

Szándékosan ne ültessük! Ha területünkön előfordul, gondoskodjunk visszazorításáról! A gyalogakác a kivágása után nem pusztul el azonnal, de ha előtörő sarjait kitarítva kaszáljuk, visszavágjuk vagy lelegeltetjük, próbálkozásunkat siker fogja koronázni.

Ha nagyobb területeket borít, akkor először érdemes a területet szárazúzózni, majd a sarjakat kaszálni vagy lelegeltetni.

© Korda Márton

© Kis Ferenc

HELYETTE JAVASOLT FAJOK:

KECSKEFŰZ

Salix caprea, népi neve: barkafa

JELLEMZŐI

3–5 méteresre megnövő kisebb fa vagy cserje. Fiatal vesszői bárszerűen szőrözöttek, tojásdad-elliptikus leveleinek fonákja szürkésen molyhos. Március-áprilisban virágzik, apró virágai nagy, ezüstös barkavirágzatokban nyílnak. Gyűjtik vagy vágott virágként termesztik. A virágok pora és nektárja a méhek egyik első tavaszi tápláléka, ezért kiváló méhlegelő is.

A hím- és nővirágok külön fákra fejlődnek, a porzósok barkái tartósabbak, szebbek, mint a nővirágúaké. Ezért a faiskolákban a hímvirágú egyedeket 'Mas' fajtanévvel megkülönböztetve árusítják.

ALKALMAZÁSA

Elsősorban az üde termőhelyeket kedveli, de átlagos kerti körülmények között is szépen díszlik. Szabad állásban és térhatárolóként egyaránt mutatós. A félárnyékos helyeket is elviseli, de ott kevesebb virágot fejleszt. Fás dugványokról könnyen szaporítható (néha még a vázában is meggyökeresednek a barkás vesszők), így magunk is megtelepíthetjük a kertben.

REKETTYESFŰZ

Salix cinerea, népi neve: hamvas fűz

JELLEMZŐI

Gömbölyded vagy félgömb alakú bokrot nevelő, 2–3 m magas cserje. Vesszői vastagok, a rügyekkel együtt szürkésen, sűrűn szőrözöttek. Levelei megnyúlt visszás tojásdadok, 5–10 cm hosszúak. Már februártól virágzik, szép, ezüstös színű barka virágzatai kisebbek, mint a kecskefűzé. A hím- és nővirágok ennél a fajnál is külön egyedeken fejlődnek, a porzósok barkái tartósabbak, szebbek, mint a nővirágúaké. Kiváló vágott virág, a tavaszi virágcsokrok dísz. A méhek ezt a fajt is szívesen látogatják.

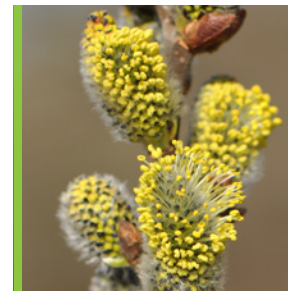
ALKALMAZÁSA

Közepesen nedves és üde termőhelyekre telepíthető, tavak, kerti csapok, árkok kifolyója mellé, facsoportok szegélyébe. Fás dugványokról jól szaporítható, így magunk is könnyen megtelepíthetjük a kertben.

© Korda Márton

MÁRCIUS-ÁPRILISBAN VIRÁGZIK, APRÓ VIRÁGAI NAGY, EZÜSTÖS BARKAVIRÁGZATOKBAN NYÍLNAK

© Korda Márton

KIVÁLÓ VÁGOTT VIRÁG, A TAVASZI VIRÁGCSOKROK DÍSZE

További javasolt fajok:

PARTI FŰZ *Salix elaeagnos*

TOVÁBBI ÖZÖNNÖVÉNYEK, ÉS A HELYETTÜK JAVASOLT FAJOK

AMERIKAI KŐRIS

Fraxinus pennsylvanica

© Korda Márton

Észak-Amerikából származó, közepes termetű fa, melyet erdészeti és kertészeti céllal ültettek. Ártéri és sziki erdőkben sokfelé telepítették. Értéktelen fája miatt az erdészek ma már nem ültetik, de fajtáit a kertészek ma is alkalmazzák. A legnagyobb gondot az ártéren okozza, ahol homogén második lombkoronaszintet alkot, és így megakadályozza az őshonos fajok felújulását. Bőségesen fejlődő terméseit a szél és a víz is hatékonyan terjeszti. Töről jól sarjad, így kivágása után a sarjakat néhány éven keresztül rendszeresen le kell vágni. Vegyszeres irtásához kérjük növényvédelmi szakember segítségét! Az alapfaj kertészeti alkalmazását ma már kormányrendelet tiltja.

HELYETTE JAVASOLT: MAGYAR KŐRIS

Fraxinus angustifolia subsp. *danubialis*

© Korda Márton

Hazánkban őshonos, elsősorban sík- és dombvidéki ártereken, vízpartokon élő, néhol nagyobb erdőket alkotó fafaj. Időskorára elérheti a 15–20 méteres magasságot. Ágrendszere laza, felfelé törő. Rügyei vörösbarna színűek, levelei 15–20 cm hosszúak, szárnyasan összetettek. Lombozata ősszel sárgára vagy ibolyásvörösre színeződik. Mivel ártéri fafaj, jól tűri a kötött és nyirkos talajokat, az időszakos elöntést és a pangó vizet, de átlagos kertí viszonyok között is szépen fejlődik. Beszerezhető erdészeti csemetekertekből, faiskolákban magas törzsűvel nevelt példányai is megvásárolhatók.

TURKESZTÁNI SZIL

Ulmus pumila

© Korda Márton

Ázsiából származó fafaj, melyet Magyarországra azért hoztak be, hogy a szikes és a homoki termőhelyeket erdősítsék vele. A kertészek is hamar felfigyeltek a szélsőségeket jól tűrő fára, így – bár nem túl dekoratív – városok és utak fásítására széleskörűen használják, sőt, nyírt sövénynek is árusítják. Példányai környékén gyakran találjuk meg kivadult csemetét.

Ez arra figyelmeztet, hogy csak idő kérdése a turkesztáni szil robbanásszerű terjedésének megindulása. Előzzük ezt meg, és ne ültessük kertünkbe! A felferődött csemeték kézzel könnyedén kihúzhatók. Az idősebb fák kivágása után időnként le kell vágni az előtörő sarjakat.

HELYETTE JAVASOLT: KÖZÖNSÉGES GYERTYÁN

Carpinus betulus

© Korda Márton

Őshonos fafajunk, főként a hegy- és dombvidékek lakója, de kertí körülmények között az alföldi régióban is jól fejlődik. Kezdetben cserje méretű, lassan nő, idős korára 10–20 méteres magasságú. Törzse csavarodott, szürke színű kérge sokáig sima marad. Levelei elliptikusak, 6–10 cm hosszúak, ősszel sárgára színeződnek. Tág tűrőképességű fa, fiatalon az árnyéket is

elviseli. Ágrendszere sűrű, kiválóan bírja a nyírást, ezért gyakran alkalmazzák sövénynek is. Faiskolákban kaphatók oszlopos növekedésű ('Columnaris'), csüngő ágrendszerű ('Pendula') és sallangos levelű ('Laciniata') változatai is.

ILLATOS CSÁSZÁRFA

Paulownia tomentosa

© Korda Márton

Ázsiából származó, nagy termetű fa. Illatos, lila virágai, illetve látványos, nagy levelei miatt kedvelt parkfa, mely a városi körülményeket is jól tűri. Az utóbbi években egyre gyakrabban találjuk meg kivadult példányait, melyek járdák, épületek repedéseiben is megjelenhetnek, és ilyen helyeken is meglepően nagyra nőnek, gyökereikkel nagy károkat okozva. Az utóbbi időben hibridjeinek ültetvényes termesztését is megkezdték, annak ellenére, hogy maig nem igazolták megnyugtatóan azt, hogy a természet-re veszélytelen, és a faanyagának értékéről is komoly szakmai viták zajlanak. Ne kockáztassunk! Ne ültessük a bizonytalan jövőjű fát!

© Kerényi-Nagy Viktor

HELYETTE JAVASOLT: SZÍVLEVELŰ SZIVARFA

Catalpa bignonioides

Amerikai eredetű, 5–10 méteres magasságú, laza koronájú díszfa. Levelei nagyok, szív alakúak vagy kihegyezett tojásdadok. Virágai fehérek, június-júli-

usban nyílnak nagy, felálló virágzatokban. Termése jellegzetes, 20–30 cm-es hosszúságú, 7–8 mm átmérőjű (hosszú szivarkára emlékeztető) tok. Fény- és melegigényes, a szennyezett levegőt viszonylag jól tűri, ezért utcákban, városi parkokban is gyakran ültetik. Kapható kompakt gömbkoronát nevelő változata ('Nana'), amelyet magas törzsre oltva szűk utcák fásítására is használnak. Leveleivel, nagy virágtömegével a kertek látványos díszé.

🐛 BUGÁS CSÖRGŐFA

Koelreuteria paniculata

Kis termetű, ferde növekedésű, ázsiai fafaj. Látványos levelei és termései, nagy virágzatokba tömörülő sárga virágai miatt kedvelt díszfa, és a méhek is szívesen látogatják. Jól tűri a szélsőséges körülményeket, így a városokat is. Nagy mennyiségű, feketés, szabályos gömb alakú magot hoz, melyekről a „sörétfá” népi nevet kapta. Az elmúlt években egyre gyakrabban találjuk kivadult példányait, melyek jelenleg még főként a településeken fordulnak elő, sövényekben, járdarepedésekben. Terjedése várható, és csak idő kérdése, hogy az értékes, természetközeli élőhelyeken is megjelenjen. Előzzük meg a bajt, ne ültessük!

©Korda Márton

👍 HELYETTE JAVASOLT: LISZTES BERKENYE

Sorbus aria

Kis termetű, 5–10 méter magas, széles-hengeres koronájú fa vagy cserje. Levelei tojásdadok, elliptikusak, fűrészes

szélűek. A levelek felül fiatalon nemezesek, később lekopaszodva sötétzöldek, fonákjuk szürkén molyhos. Virágai fehérek, sátorozó bugákban nyílnak, termései gömbölyded, mintegy 1 cm átmérőjű, vörösesbarna almácskák, a madarak kedvelt táplálékai. Hazánkban vadon is előfordul, elsősorban a hegyvidékek sziklás cserjéseiben és felnyíló erdőiben. Közepes vízigényű, a szárazságot is elviseli. Az utóbbi évtizedben gombás betegségek tizedelték állományait, ezért amikor faiskolában vásároljuk, betegség-ellenálló fajtákat kérjük! Védett!

👍 CSERESZNYESZILVA (MIROBALÁN)

Prunus cerasifera

Ázsiában és a Balkánon őshonos kisebb fa vagy nagyobb cserje. Fajtáit díszfaként, míg az alapfajt elsősorban alanyként használják. Lombfakadás előtt nyíló apró, fehér virágai feltűnővé teszik, de leginkább gömbölyded, sárgástól a pirosasig változó, lédús terméseiről ismerjük. Az ember, a madarak és a kismamák szívesen fogyasztják és terjesztik a magját, így egyre többször találjuk olyan helyen, ahová eredetileg nem ültették. Növekvő térfoglalása egyre szembetűnőbb, további terjedése várható.

©Korda Márton

Előzzük meg a bajt, ne ültessük! Ha területünkön megjelenik, vágjuk ki, és az előtörő sarjakat időnként vágjuk vissza!

👍 HELYETTE JAVASOLT: JAPÁN CSERESZNYE

Cerasus serrulata

©Korda Márton

Kelet-Ázsiában ősidők óta ültetik április-májusban díszlő, hatalmas virágtömegéért. 5–10 méteres magasságú, változatos koronafaj. Levelei olyanok, mint a cseresznyéé, de szélének fűrészfogai hosszabb hegyben végződnek. Fajtái a legkedvel-

tebb díszcseresznyék. Virágszínük nagyon változatos, a leggyakoribbak a sötét és világos rózsaszín, tömvetelt virágú fajták (pl. 'Kanzan', 'Pink Perfection'). Ezek a díszfák termést nem hoznak, ha gyümölcsöt szeretnénk szüretelni, ültessünk meggy vagy cseresznye fajtákat!

👍 KÖZÖNSÉGES ORGONA

Syringa vulgaris

©Korda Márton

Délkelet-Európában és a Balkánon honos, nálunk is közkedvelt és elterjedt díszcserje,

mely az illatos, lila vagy fehér virágaival díszít. Számos fajtája ismert, melyek a virágok színében és a virágzat teltségében különböznek. Az alapfaj a szárazságot jól tűri, így nem meglepő, hogy a homokvidékeinken is egyre gyakrabban találjuk kivadult példányait. Jól sarjad, így csakhamar nagyobb foltokat is elfoglal az értékes élőhelyekből. Telt virágú fajtái nem érlelnek termést, így a természetre csak az alapfaj jelent veszélyt, ezért azt ne ültessük! Kivágása után erősen sarjad, a megjelenő sarjait időnként le kell vágni.

©Korda Márton

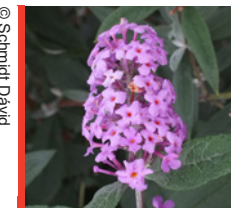
👍 HELYETTE JAVASOLT: KÖZÖNSÉGES FAGYAL

Ligustrum vulgare

Hazánkban elterjedt, gyakori cserje. Erdőkben, cserjésekben fordul elő. 1–3 méteres magasságú, terjedő tövű, felálló ágrendszerű növény. Levelei lándzsásak vagy keskeny-hosz-

szúkásak. Virágai fehérek, június-júliusban nagy tömegben nyílnak, erősen illatoznak, vonzzák a méheket. Apró, gömb alakú termései feketék, ezeket a madarak télen szívesen fogyasztják. A nyírást kiválóan bírja, sűrűn elágazó ágrendszerrel. Szárazságtűrő is jó, ezért ideális, gyakran alkalmazott sövénycserje. Alkalmos rézsűk megkötésére is. Faiskolában meg lehet vásárolni, és mivel jól sarjad, dugványai jól gyökeresednek, házikertben is szaporítható.

©Schmidt Dávid

👍 ILLATOS NYÁRIORGONA

Buddleja davidii

Kínából származó, egyre gyakrabban ültetett díszcserje. Fő díszítőértékét színpompás, illatos

virágai adják, melyeket a rovarok előszeretettel látogatnak. Sok fajtája van, ezek főként a virágok színében különböznek. Az erősebb fagyokat nem tűri, akár tövig is visszafagyhat, de újra kihajt. Bár kivadulása még nem gyakori, egyedei egyre többször láthatók települések környékén és természetközeli élőhelyeken is. Terjedése Nyugat-Európában már sokfelé gondot okoz. Előzzük meg a bajt, ne ültessük! Ha területünkön megjelenik, vágjuk ki, és az előtörő sarjakat időnként vágjuk vissza!

HELYETTE JAVASOLT: KÉKSZAKÁLL
Caryopteris incana

© Shutterstock.com - JIPEN

Kínából és Japánból származó, 50–100 cm magasságú, ívesen lehajló vesszejű, gömbölyded cserje. Hajtásai-levelei szűrken szőrösek, megdörzsölve illatosak. Virágai élénk színiűek, augusztus-szeptemberben nagy tömegben nyílnak (néha valóságos betakarják a növényt), a lepkék szívesen látogatják. Kedveli a napos helyeket és a laza talajt. Jó szárazságtűrő, ültethető kődedényekbe és sziklakertekbe is. Sűrű ágrendszerre következtében alkalmas sövénynek, térhatarolóknak. Gyorsan nő, ezért részüknön talajtakarónak is felhasználható. Kemény teleken hajtásai visszafagynak, de ez a virágzást nem befolyásolja.

© Korda Márton

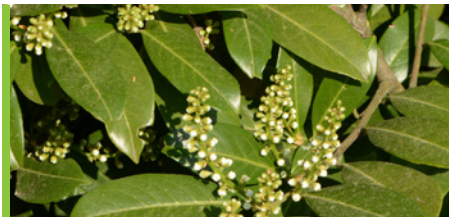
MAGYALLEVELŰ MAHÓNIA

Mahonia aquifolium

Észak-Amerikából származó, kisebb termetű, örökzöld cserje. Sötétzöld, fénylő, télen is díszítő levelei és

látványos sárga virágzata miatt kedvelt dísznövény. Kék színű, gömbölyded bogyóit a madarak szívesen fogyasztják, és magjait messze széthurcolják. A szárazságot és az árnyékot is jól tűri, így nem meglepő, hogy a madarak által pihenőhelyként használt erdőben gyakran találkozunk példányaival. Napjainkban már nyilvánvaló, hogy kezd inváziós fajjá válni, mely a természeti értékeinket is fenyegeti. Előzzük meg a még nagyobb bajt, ne ültessük! Ha területünkön megjelenik, vágjuk ki!

HELYETTE JAVASOLT: BABÉRMEGGY
Laurocerasus officinalis

© Korda Márton

Délkelet-Európában, Kis-Ázsiában honos, 1–5 méteres magasságú cserje vagy kis fa. Levelei fénylő sötétzöldek, széles-tojásdadok, gyengén fogacska-szerűek, bőrneműek, áttelelők. Fehér virágai illatosak, gyertyaszerűen felálló, karcsú fürtökben májustól júliusig nyílnak. Termése gömbös vagy tojásdad, fénylőn fekete. A felszáz és félárnyékos helyeket kedveli leginkább, de a tűző napot és a szárazságot is elviseli. Ültethetjük fa-cserje csoportok szegélyébe, épületek közelébe, alacsonyabb termetű változatait árnyas sziklakertekbe is. Alagzadag faj, keskenyebb és szélesebb levelű, felálló és szétterülő növekedésű változatai kaphatók.

ARANY RIBISZKE
Ribes aureum

© Csizsai Ágnes

Kiseb termetű, észak-amerikai cserje. Elsősorban a ribizli és az egres alanyaként használják, de feltűnő sárga virágai miatt dísznövényként is ismert. Igénytelen: a szárazságot és a kedvezőtlen talajadottságokat egyaránt tűri. Az ehető, bár nem túl ízletes terméseit a madarak széthurcolják, de gyökérsarjaival is intenzíven terjed. Egyre több helyen előfordulnak kivadult példányai, a Duna-Tisza közti homokon többfelé már inváziószerű terjedése is tapasztalható. Ne segítsük elő további terjedését, ne ültessük! Ha területünkön megjelenik, ássuk ki vagy vágjuk ki (ebben az esetben a felverődő sarjakat időnként vissza kell vágni)!

HELYETTE JAVASOLT: PIROS VIRÁGÚ RIBISZKE
Ribes sanguineum

© Korda Márton

Észak-Amerikából származó, az arany ribizskéhez hasonló növekedésű, 1–2 méteres magasságú cserje. Ágai, levelei a fekete ribizskére emlékeztetnek, fonákjuk ritkán molyhos. Április-májusban lelőgő, dús fürtökben nyílnak látványos, piros virágai. Termése kékesfekete. A laza talajokat kedveli, nyirkos helyen kissé fagyérzékeny.

Alacsony sövénynek, térhatarolóknak is alkalmas. Vásárláskor válasszuk sötétpiros virágú változatát ('Atrorubens'), illetve fagyótűrőbb hibridjét (*R. × gordonianum*)! Termésmennyisége nem számottevő, ezért ha szüretelni szeretnénk, telepítsünk fekete vagy piros ribiszke fajtákat!

© Vidéki Róbert

KÖZÖNSÉGES ÖRDÖG-CÉRNA (SEMFŰSEMFA)

Lycium barbarum

Kínából származó cserjefaj. Ívesen lehajló, vékony vesszőiről könnyen felismerhető. Hosszúak, piros termései is

jellegzetesek, nagyobb mennyiségben mérgezők! Ahol megtelepítik, ott gyökérsarjaival igen gyorsan hatalmas foltokat sző át, és a róluk fejlődő hajtások áthatolhatatlan bozótot képeznek. Bár képes magról is szaporodni, a fő problémát a sarjai jelentik. Leginkább részükkötésre használják, de gyakran az értékes kunhalmokra és mezsgyékre is ültetik. Intenzív sarjadzása miatt szinte kiirthatatlan, a megjelenő sarjak rendszeres visszavágásával hosszabb távon visszaszorítható. Ne ültessük!

HELYETTE JAVASOLT: VERESGYŰRŰ-SOM
Cornus sanguinea

© Korda Márton

Két-három méter magas cserje. Tág tűrőképességű, száraz és üde termőhelyeken egyaránt jól érzi magát. Levelei kihegyezett tojásdadok,

ősszel sötétvörösre színeződnek. Fehér virágai május-júniusban nyílnak, a vesszők végén álló, dekoratív virágzatokban. Kékesfekete termése sokáig a növényen marad. Átlagos kerti körülmények között jól díszlik, a legszárazabb helyek kivételével mindenütt szépen fejlődik. Sövényt, térhatárolót nevelhetünk belőle, rézsűk megkötésére is alkalmas. Csemetékertekben megvásárolható, sarjokról vagy magról is szaporítható.

📍 AMERIKAI VADSZŐLŐK

Parthenocissus quinquefolia*, *P. inserta

© Korda Márton

Észak-Amerikából származó, kacsokkal kapaszkodó liánok, melyeket általában falak és épületek befuttatására ültetnek. Elsősorban sötétzöld lombjukkal díszítenek, mely ősszel vörösre színeződik. Terméseit a madarak szívesen fogyasztják, a magokat messze széthurcolják. Kivadulva elsősorban a közönséges vadszőlővel (*P. inserta*) találkozhatunk, általában erdőkben, ahol gyakran áthatolhatatlan szövedéket alkot a gypszintben és a fákra felkúszva is, csaknem minden más növényt kiszorítva onnan. Ne ültessük! Fiatallabb példányai könnyen kihúzhatók, de rendszeres visszavágással az idősebbek is visszaszoríthatók.

© Korda Márton

👍 **HELYETTE JAVASOLT: REPKÉNYSZŐLŐ (KELETI VAGY JAPÁN VADSZŐLŐ)**

Parthenocissus tricuspidata

Kínából és Japánból származó faj. Jól

ismert kúszónövény, amelyet gyakran alkalmaznak falak, épületek, támfalak befuttatására. Tapadókorongjaival függőleges felületeken megkapaszkodva akár 10–15 méter magasra is felkúszik. Hajtásainak többsége vízszintes irányba fut, majd emeletenként halad tovább felfelé. Világoszöld, fényes levelei háromkaréjúak, ősszel skarlát- vagy narancsvörösre színeződnek. Gyorsan nő, kedveli a napos fekvést, normál kerti körülmények között jól fejlődik. A kisebb, osztottabb levelű változata elterjedt ('Veitchii').

📍 BAMBUSZOK, DÍSZNÁDAK

***Arundo* spp., *Fargesia* spp., *Phyllostachys* spp., *Pleioblastus* spp., *Pseudosasa* spp., *Sasa* spp.**

© Korda Márton

Hazánkban sok, leginkább ázsiai eredetű bambuszfajt ültetnek dísznövényként. Fő díszük a lombjuk, illetve egyenes hajtásuk. Virágot és termést nálunk nem hoznak. Jellemző rájuk, hogy nagy, kiirthatatlan sarjtelepeket alkotnak. Ez a tulajdonságuk int óvatosságra, ugyanis könnyedén „kigyalogolnak” a kertből. Az illegálisan lerakott zöldhulladékkal is kikerülhetnek akár természetközeli élőhelyekre is, ahol minden mást elnyomnak. Ha mégis ültetjük, akkor körülárkolással gondoskodjunk arról, hogy a neki szánt területről ne tudjon továbbterjedni!

👍 **HELYETTE JAVASOLT: OREGONI HAMISCIPRUS** ***Chamaecyparis lawsoniana***

© Korda Márton

Igen elterjedt, sok fajtáját, változatát ültetik. A tujához hasonló megjelenésű örökzöld, melynek alapfaja Kaliforniából származik. Időskorában a 10–20 méteres magasságot is elérheti, de számos néhány méteres vagy ennél is kisebb termetű, sőt alacsony, gömb alakú fajtája ismert. Ha örökzöld sövényt, térhatárolót vagy télen is díszlő fa-cserje csoportot szeretnénk telepíteni, akkor az ezüstkék-ezüstszürkétől az aransárga lombozatúig mindenféle színváltozatból válogathatunk. Átlagos kerti körülmények között jól fejlődik. Faiskolákban nagyszámú fajtája megvásárolható.

© Vidéki Robert

📍 KERTI PÁLMAILIOM

Yucca filamentosa

Észak-amerikai, törzs nélküli, örökzöld dísznövény. Sűrűn álló, kardalakú levelei szürkészöldek, kemények.

Díszértékét a hosszú száron fejlődő számos, nagy, harang alakú, fehér virága is emeli. Temezőkben, tanyák környékén régóta ültetik, de napjainkban a településeken is egyre gyakrabban látni. Elvadásza elsősorban a Duna–Tisza közti homokról ismert, ahol jobb élőhelyeket is veszélyeztet. Leginkább sarjaival terjed, de a természetbe (pl. illegálisan lerakott hulladékkal) kikerült hajtásai, gyökerei is képesek újra kihajtani. Terjedését legkönnyebben a nemki-

vánatos példányok kiásásával akadályozhatjuk meg, de a talajban maradt gyökérdarabkákról könnyen kihajt, sarjait rendszeresen ki kell húzni.

👍 **HELYETTE JAVASOLT: PÁLMAILIOM FAJOK** ***Yucca glauca*, *Y. recurvifolia***

© Korda Márton

Ezek a szintén Észak-Amerikából származó pálmaliomok ugyanolyan szépek, de a kertből való kiszabadulásra nem hajlamosak. A *Yucca glauca* kékes, merev lombozata igen mutatós. A *Yucca recurvifolia* az eddig felsorolt fajokkal ellentétben 1–1,5 méteres törzset nevel, és mind közül a legdekoratívabb. Kissé fagyérzékeny, kemény teleken néha visszafagy, de takarással biztonságosan átteleltethető.

© Korda Márton

📍 NAPRAFORGÓK

***Helianthus* spp.**

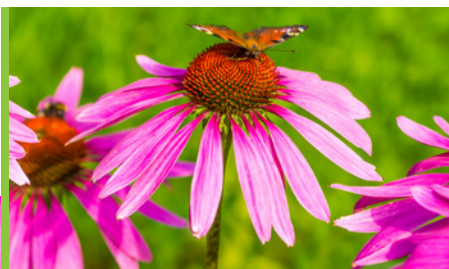
A napraforgó szó halatán mindenki a közismert olajnövényre gondol, de hazánkban többféle észak-amerikai napraforgót is ültetnek. Ezek nem az

említett fajra hasonlítanak, hanem a jól ismert csicsókára, melyet ugyancsak a napraforgók közé sorolunk. Különösen a tarackkal és gumóval szaporodó csicsóka vad alakja jelent problémát. Kárt főként a vízfolyások mentén okoz, ahonnan gyakran minden más növényt kiszorít. Nagyon nehéz kiirtani, de rendszeres kaszáással lehetséges. Dísznövényként ne ültessük! Ha csemege-

ként tartjuk valamely fajtáját, ügyeljünk rá, hogy ne „gyalogoljon ki” a kertből!

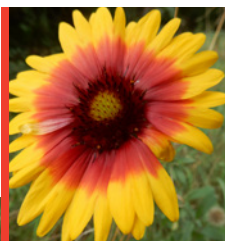
HELYETTE JAVASOLT: BÍBOR KASVIRÁG
Echinacea purpurea

© Shutterstock.com -
Ostranisa Stanslav

Észak-amerikai eredetű, 50–100 cm magas, felálló szárú évelő. Alsó levelei tojásdad-lándzsásak, a felsők keskenyebbek. Júniustól szeptemberig nyíló, 10–12 cm átmérőjű fészkes virágzatainak sugárvirágai többnyire lilás rózsaszínűek. Újabban fehér, sötétpiros, narancs és citromsárga virágú változatait is árusítják. Fényigényes növény, napos helyre telepítsük! Könnyen szaporítható magvetéssel és tőosztással egyaránt. Virága tartós, alkalmas vágott virágnak is. Ha telepítjük, látványos dísznövényhez, egyúttal értékes gyógynövényhez jutunk: hatóanyagai fokozzák a szervezet ellenálló képességét, gyöktörzset sebgyógyító kenőcsökben is használják.

© Vidéki Róbert

SÁRGÁ KOKÁRDVIRÁG
Gaillardia aristata

Észak-amerikai évelő. A sárgából pirosba átmenő színű alapfaj, illetve a virágzat színére és teltségére nemesített számos faj-

tája népszerű kerti dísznövény. Strapabíró, szívós faj, mely a kedvező körülményeket meghálálja, de a meleget és a szárazságot is tűri. Ez utóbbi tulajdonsága teszi a Duna–Tisza közti Homokhátságon veszélyes fajjává. Bár tömeges megjelenése még

ritka, de egyre több helyen bukkan fel jó állapotú, értékes homoki gyepekben is, kiszorítva maga körül az értékes, őshonos fajokat. Előzzük meg a nagyobb bajt! Ne ültessük az alapfajt!

© Korda Márton

HELYETTE JAVASOLT: ZÁPORVIRÁG

Gazania rigens
Dél-afrikai eredetű, 15–30 cm magas növény. Őshazájában évelő faj, de fagyérzékenysége miatt a telet nálunk nem bírja, ezért egynyári

növényként ültetik. Változatos tagoltságú levelei tőlevélrózsát alkotnak. Nagyméretű virágzatai sokféle színváltozatban nyílnak, sárgák, narancssárgák, fehérek vagy rózsaszínűek is lehetnek, közepén gyakran más színű, kör alakú mintázattal. Virágai nyár elejétől késő őszig díszítenek, de csak napfényben nyílnak ki, ezért napvirágnak is nevezik. Napos helyre, sziklakertbe, virágágyásba, cserépbe vagy balkonládába ültessük, és csak mérsékelten öntözzük! Szaporíthatjuk magról, vagy palántákat is vásárolhatunk.

KAUKÁZUSI MEDVETALP

Heracleum mantegazzianum

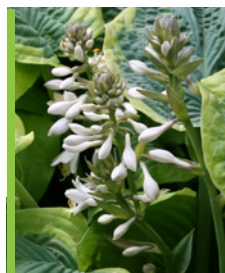
© Vidéki Róbert

Ázsiai évelő dísznövény. Európa-szerte a legveszélyesebb inváziós fajok közé sorolják. Hazánkban még nem tömeges, de vannak kivándult állományai. Szokatlanul nagy termetéről (3–5 m) és fehér virágokból álló, hatalmas, ernyőszerű virágzatáról könnyen felismerhetjük.

Sokféle élőhelyen megjelenhet, ahol a növényzetet gyökeresen átalakítja. A pusztá érintése is lassan gyógyuló, égési sérülésekre emlékeztető, hólyagos bőrgyulladást okoz, nedve szembe kerülve vakságot okozhat! Már csak ezért se ültessük! Ha ismerjük előfordulását, akkor érdemes kiásni, de ehhez feltétlenül használjunk védőfelszerelést! A beavatkozást 1–2 alkalommal valószínűleg meg kell ismételni.

© Vidéki Róbert

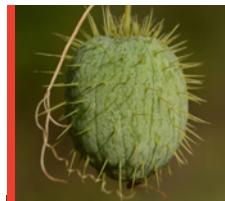
HELYETTE JAVASOLT: ÁRNYLILJOM FAJOK

Hosta spp.

Kelet-Ázsiából származó, húsos gyöktörzsű, dekoratív évelők. Leveleik lándzsásak vagy mélyen szíves vállúak, zöld színűek (esetenként szüir-

készöldek, néha fehér sávokkal tarkítottak), 20–25 cm hosszúak, 10–20 cm szélesek. Világítóan fehér vagy kékes rózsaszín, 5–8 cm hosszú virágaik magas, 40–60 cm-es, felálló virágzatokban nyílnak július-augusztusban. A virágok erősen illatoznak. Árnyékkedvelő növények, a közvetlen napsütést nem bírják. Kiváló árnyéki gyepótlók, árnyékos helyen a szárazságot is tűrik. Kora tavaszi tőosztással házikerti körülmények között egyszerűen szaporíthatók.

© Korda Márton

SÜNTÖK

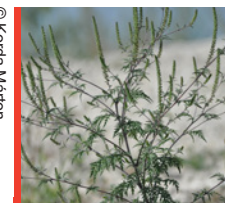
Echinocystis lobata

Észak-Amerikából származó, egyéves, kacsokkal kapaszkodó, lágyszárú lián.

Nevét az eleinte húsos, később kiszáradó falú, puha tüskéket viselő terméséről kapta. Magjait a folyóvizek terjesztik, így elsősorban a vízfolyások menti élőhelyeken – ligeterdőkben, cserjésekben – fordul elő, és gyakran nehezen járható szövedéket alkot. Tömeges megjelenése esetén a támasztékul szolgáló

növényeket elnyomja. Mivel általában vizekhez közel él, ezért vegyszert nem szabad ellene használni. Egyedei könnyedén kihúzhatók. Így sikeresen védekezhetünk ellene, de fontos, hogy a beavatkozásra a termésérés előtt kerüljön sor!

© Korda Márton

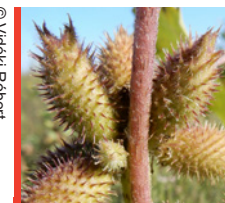
ÜRÖMLEVELŰ PARLAGFŰ

Ambrosia artemisiifolia

Észak-amerikai egyéves faj, hazánk talán legismertebb özön-

növénye és leggyakoribb szántóföldi gyomnövénye. Virágorát a szél szállítja, ennek eredménye a közismert allergén hatás, mely évről évre több embert érint. Magyarország egyik legveszélyesebb, allergiát okozó növénye. Irtására napjainkban törvény kötelez, ennek elmulasztása jelentős bírságot vonhat maga után. Nem tűri a konkurenciát, így csak olyan helyeken tud megtelepedni, ahol mással nem kell versenyeznie (pl.: szántók, parlagok, nyílt homoki gyepek). A felverődő néhány tövét húzzuk ki gyökerestül, a nagyobb állományait virágzás előtt kaszáljuk le!

© Vidéki Róbert

SZERBTÖVISEK

Xanthium spp.

Tudományos szempontból igen bonyolult helyzetű növények, melyek egymástól való elkü-

lönítése komoly szakértelmet kíván. A hazánkban előforduló több faj közül csak a bojtortjanos szerbtövís (*X. strumarium*) őshonos. Szerény megjelenésű gyomok, de tüskés terméseikről könnyedén felismerhetők. Szántóföldeken könnyedén felismerhetők. Szántóföldeken elterjedtek, de természetszerű élőhelyeken (főleg nedves, illetve üde nyílt felszíneken) is egyre gyakrabban bukkannak fel. Bár egyéves fajok, mélyre hatoló gyökerük miatt a fejlettebb egyedek kihúzása nem mindig egyszerű. Ilyen esetekben kaszálással szorítható vissza. A beavatkozásokat a termésérés előtt végezzük el!

AZ ÖZÖNNÖVÉNYEKSEL KAPCSOLATOS JOGI SZABÁLYOZÁS

KÖTELEZŐEN IRTANDÓ NÖVÉNYEK

Sokan ismerik azokat a jogszabályokat, amelyek az ürömlevelű parlagfű irtására vonatkoznak (2008. évi XLVI. törvény, 221/2008. (VIII. 30.) Korm. rendelet). A legfontosabb, hogy a földterület használója köteles a parlagfű virágzását megelőzni, ezért legkésőbb június 30-ig ki kell húzni, le kell nyírni, le kell kaszálni, be kell tárcsázni stb., és a parlagfű-mentes állapotot őszig fenn is kell tartani. Aki ezt elmulasztja, azzal szemben bírságot szabnak ki, és a parlagfűvel fertőzött területet az önkormányzat a tulajdonos költségére lekaszáltatja. Kevésbé ismert, hogy a közönséges selyemkóróra is létezik hasonló szabályozás (43/2010. (IV. 23.) FVM rendelet), mely kimondja, hogy a földhasználó köteles a faj irtásáról gondoskodni.

FÁKRA VONATKOZÓ SZABÁLYOK

A közterületeken előforduló fásszárú növények védelméről alkotott kormányrendelet (346/2008. (XII. 30.) Korm. rendelet) alapján közterületen fásszárú növény pótlására inváziós fafajokat nem lehet alkalmazni. A tilalom az alábbi fajokra vonatkozik: fehér akác*, amerikai kóris*, mirigyes bálványfa*, cserjés gyalogakác, kései meggy és zöld juhar. A csillaggal jelölt fajok esetében csak az alapfaj alkalmazása tilos, a kertészeti fajtáké nem, de az ilyenek ültetése esetén a terület tulajdonosa/kezelője köteles gondoskodni arról, hogy a növény ne terjedjen tovább. Fontos tudni, hogy a fák kivágása (az idegenhonos, inváziós fajoké is) a legtöbb településen engedélyhez kötött, akár a saját kertünkben is. Így mielőtt ennek nekikezdenénk, tájékozódjunk a településünkön hatályos szabályozásról!

NATURA 2000 GYEPEK VÉDELME AZ ÖZÖNNÖVÉNYEKTŐL

A 269/2007. (X. 18.) kormányrendelet kimondja, hogy a Natura 2000 hálózatba tartozó gyepeken az özönnövények megtelepedését, illetve terjedését mechanikai vagy vegyszeres eljárásokkal meg kell akadályozni. A kormányrendelet felsorolja a Natura 2000 területeken kizárólagosan alkalmazható, speciális szelektív vegyszer-kijuttatási eljárásokat is. Éppen ezért fontos, hogy ha vegyszerhasználatra kerülne sor, azt mindig bízzuk növényvédelmi szakemberrel! A kiadványunkban tárgyalt fajok közül a kormányrendelet az alábbi fajokat nevesíti: fehér akác, amerikai kóris, mirigyes bálványfa, keskenylevelű ezüstfa, cserjés gyalogakác, kései meggy, zöld juhar, alkörmös, japánkeserűfű-fajok, kanadai aranyvessző, magas aranyvessző, ürömlevelű parlagfű, közönséges selyemkóró, süntök.

EURÓPAI JOGSZABÁLY AZ INVÁZIÓS FAJOKRÓL

Az idegenhonos inváziós fajok (növény- és állatfajok is) okozta problémák mérséklésére az Európai Unió 2015-ben léptette hatályba jogi szabályozását (1143/2014/EU rendelet), mely hazánkra is vonatkozik. Azokra a fajokra, amelyek a jogszabály alapján európai szinten összeállított fajlistára felkerülnek, szigorú szabályozás lép életbe; tartásuk, szaporításuk és a velük való kereskedelem tilos. Továbbá a már elterjedt fajokat lehetőség szerint ki kell irtani, de legalább a továbbterjedésüket meg kell akadályozni. A fizetünkben ismertetett fajok közül az európai listán a közönséges selyemkóró, a kaukázusi medvetalp és a Szosznovszkij-medvetalp szerepel.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS JAVASOLT IRODALOM

BŐVEBBEN AZ ÖZÖNNÖVÉNYEKRŐL

MIHÁLY B. és BOTTA-DUKÁT Z. (szerk.) (2004): Biológiai inváziók Magyarországon. – Özönnövények. – TermészetBÚVÁR Alapítvány Kiadó, Budapest. *Elérhető: www.termeszetvedelem.hu/idegenhonos-invazios-fajok*

BOTTA-DUKÁT Z. és MIHÁLY B. (szerk.) (2006): Biológiai inváziók Magyarországon. – Özönnövények II. – TermészetBÚVÁR Alapítvány Kiadó, Budapest. *Elérhető: www.termeszetvedelem.hu/idegenhonos-invazios-fajok*

CSISZÁR Á. (szerk.) (2012): Inváziós növényfajok Magyarországon. – Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Sopron. *Elérhető: emk.uni-sopron.hu*

CSISZÁR Á. és KORDA M. (szerk.) (2017): Özönnövények visszaszorításának gyakorlati tapasztalatai. - 2. bővített kiadás - Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest. *Elérhető: www.dunaiopoly.hu/hu/tudastar/kiadvanyok/egyeb*

BŐVEBBEN A KERTEKBE JAVASOLT NÖVÉNYFAJOKRÓL

- » KIRÁLY G. (szerk.) (2009): Új Magyar Fűvészkönyv I. Magyarország hajtásos növényei. Határozókulcsok. – Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jósvafő.
- » NAGY B. (szerk.) (1978): Élőló dísznövények termesztése. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest.
- » NAGY B. (szerk.) (1980): Díszfák, díszcserjék termesztése és felhasználása. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest.

HAZAI NÖVÉNYEKET KERTJEINKBE!

• ELŐZZE MEG

Jobb megelőzni az idegenhonos özönnövények elszaporodását, mert irtani őket nemcsak munka- és időigényes, sokszor igen költséges is.

• VÁLASSZON ŐSHONOS FAJOKAT

A hazai növényvilág bővelkedik látványos, színes, csodaszép és egyben veszélytelen fajokban. Vásárláskor legyen figyelmes, hiszen a kertészetek sok idegenhonos növényt kínálnak.

• TÖREKEDJEN SOKSZÍNŰSÉGRE KERTJÉBEN

Minél változatosabb egy kert, annál szemet gyönyörködtetőbb, és annál sikeresebben áll ellen a betegségeknek és az özönnövények támadásának.

• ISMERJE FEL A VESZÉLYES FAJOKAT

Ha ismeretlen növények jelennek meg a kertjében, nézzen utána, vajon mik lehetnek azok. A legveszélyesebb özönnövények felismerésében segít ez a kiadvány is.

• NE HOZZON HAZA NÖVÉNYEKET KÜLFÖLDRŐL

Nem érdemes külföldi útjainkról hazahozott növényekkel kísérletezni. Ha meg is maradnak, fennáll a veszélye, hogy egyeduralkodóvá válhatnak kertünkben.

• HA MÁR MEGTÖRTÉNT A BAJ

Ha elfoglalták a kertet a nemkívánatos jövevények, és a kaszálás, kiásás vagy kivágás sem segít, forduljon növényvédelmi szakemberhez! Kiadványunk az eltávolításhoz ajánlott módszerek kiválasztásában is segítséget nyújt.

• FIGYELJEN TÁGABB KÖRNYEZETÉRE IS

A közterületen, pl. utak, vasutak mentén elszaporodó özönnövények hamar megjelenhetnek az Ön kertjében is. Ha ilyet észlel, jelezze a terület vagyonkezelőjének.